

LEDER	Blanda drops, hummer og kanari s. 2 <i>Av Marit Bunkholt</i>
NNK - MAGASIN	Fra Nuba mountains til fjellregionen s. 4 <i>Av Carsten Schuerhoff</i>
	En kirke for alle. s. 17 <i>Av Inger Marie Lid</i>
	Det går framover, men s. 21 <i>Av Arne Grønningsæter</i>
	To likeverdige syn? s. 24 <i>Av Inger Johanne Aas</i>
	Sakleg til seksualitetens lov s. 27 <i>Av Rolv Nøtvik Jakobsen</i>
GUDSTJENESTE- FORBEREDELSE	1. søndag etter påske s. 30 <i>Intervju med Martin Ravndal Hauge</i>
	2. søndag etter påske s. 35 <i>Av Elisabeth Tveito Johnsen</i>
	1. mai 2006 s. 37 <i>Av Jørgen Vik</i>
	3. søndag etter påske s. 39 <i>Av Ingebrigt Røen</i>
	4. søndag etter påske s. 42 <i>Av Magnar Elde</i>
	5. søndag etter påske s. 44 <i>Av Elisabet Yrwing Guthus</i>
	Kristi himmelfartsdag s. 48 <i>Av Nils Jøran Riedl</i>
BOKMELDING	Believing in Preaching What Listeners Hear in Sermons. s. 52 <i>Av Anne Berit Nystad</i>

Leder

Blanda drops, hummer og kanari

Magasinet er denne gang preget av litt av hvert. Litt lærenemnd, litt religionsdialog. Litt universell tilgjengelighet, litt land og litt by, litt artikler, litt kortere kommentarer. Blanda drops, hummer og kanari.

Den røde tråden er tilsynelatende borte, men det er bare tilsynelatende. Den er der nettopp i det at den ikke er der: en rød tråd ved preget av blanda drops, hummer og kanari, forskjellighet. Ikke bare som sant om en sammensetning av litt av hvert, men som et *tema*. De forskjellige religionene møtes, de forskjellige synspunktene brytes mot hverandre, forskjellige mennesker skal ha rom i samfunnet. Jeg fant, jeg fant, en rød tråd! Forskjellighet.

Ikke bare forskjellighet, men forsøk på å leve med den. Trang til å gi den plass. Ønske om å gjøre den synlig.

Jeg har nylig vært i to kirkelige sammenhenger hvor jeg har opplevd å bli synlig som forskjellig – et faglig seminar og et mer formelt styremøte. Begge steder sa jeg noe annet. Det er ganske slitsomt. Men forferdelig viktig. Hvis jeg ikke hadde vært der hadde synspunktene vært usynlige.

Det er blitt en klisjé; vi trenger møtesteder. Jeg sier: Leve klisjéen! Vi trenger møtesteder!! Jeg vil bli hørt. Jeg vil forsøke å høre etter. Jeg/vi trenger det.

Det fins alltid forskjellighet. Alltid noen som ikke er enige, mener noe annet, tror noe annet. Enstemmighet er aldri sant. Den kan være god å ha i ny og ne for å få til noe viktig, men den skjuler alltid noen.

Jeg er vant til ikke å bli hørt. Jeg er ofte i mindretall. Jeg er kompetent i å takle nedstemthet. Det har tvunget fram en annen kompetanse, evnen til å være lydhør. Men det

har også utviklet trang til om ikke terrorisme, så hvert fall sterk og klar sivil ulydighet. Flertallet rår, også til dels over mine valg i møte med nederlaget. Samfunnets og kirkens evne til å forholde seg til store og små minoriteter har konsekvenser, kan få store konsekvenser. Jeg trenger lydhørhet tilbake for å bevare mine konstruktive sider.

Blanda drops er gått litt av moten, men er avløst av like blanda innhold i nye poser. Fritt valgt i smågodtskuffene eller som søtt, salt og syrlig i ferdig og vill blanding. Søtt, salt og syrlig i samme pose må være tvunget fram av forbrukermakta. Ingen godteprodusent kunne vel av seg selv komme på at noen ville ha den slags samtidig, i samme pose. Makta er konvensjonell, vil ha orden i posene. Den trenger oss som står litt på sida og prøver oss fram til fine, nye blandinger.

Et sted må likevel grensen gå. Hummer og kanari i samme munnfull? Ingen drikker vel søt kanarivin til hummer? Fins de vi ikke skal høre på? Fins den som er *for* forskjellig? Det er så lett da å si at ”nynazisme vil vi i hvert fall ikke ha”. Neivel, det vil mange være enig i, men så da? Innenfor det, hvor går grensen? Det nye er at grensen ikke er fast og satt. Vi setter den, flytter den, har kanskje til og med flere grenser samtidig. Det er svært krevende, men også veldig levende.

Det er farlig å være flest, få mulighet til å bestemme. På et sekund er det mulig å glemme all minoritetserfaring, ta makta og bli godt fornøyd med sin egen seier. Jeg vet det nok, jeg har selv gjort det. Det må bli slutt på det, kirken må se seg selv fritt etter samfunnet – vi er også et flerkulturelt sted. Vi er ikke lenger sammen fordi vi mener det samme, men fordi vi tror på samværet i seg selv.

Marit Bunkholt

Fra Nuba mountains til fjellregionen

Interreligiøs dialog og interreligiøs handling på fjellet

Av Carsten Schuerhoff

Innledning

Fra den 29. september til den niende oktober 2005 hadde jeg anledning til å være med en gruppe distriktskontakter fra Kirkens Nødhjelp på studietur til Kenya og Sudan. Dette var opplevelsesrike dager og det var et tema som fulgte meg gjennom disse dagene: interreligiøs dialog. I en rapport har jeg i etterkant prøvd å sammenfatte noen av erfaringene og jeg har også prøvd å la disse erfaringene få konsekvenser for min prestehverdag hjemme. Alt dette danner grunnlag for denne teksten nå.

En bønn fører til diskusjon

Kristne og muslimer lever side om side i Sør-Sudan. Forholdet er vanskelig på grunn av mange års borgerkrig. Nå er fredsavtalen på plass og det må bygges tillit for å sikre et godt liv til alle. Et viktig verktøy for dette er en interreligiøs dialog, en dialog mellom

kristne og muslimer og ganske visst en dialog som har konsekvenser for hverdagen. Hvor tett samlivet mellom disse to ”størrelser” er, ble allerede tydelig når gruppen ble hentet på flyplassen i Kauda: sjåføren til Inger Lunde, inntil nylig Kirkens Nødhjelps Field Coordinator for Nuba Mountains Program, heter Mohammad (1) og er muslim. En kristen organisasjon har muslimer blant sine ansatte. Det er – om ikke noe annet – verdt å huske. På det avgrensede området til Kirkens Nødhjelp byr dette ikke på problemer. En vet om hverandre, og også gruppen har opplevd å måtte vente på sjåføren på grunn av muslimske bønnetider. Men hvordan fungerer dette samlivet mellom religionene, hvilke konsekvenser har det flerreligiøse på hverdagen til menneskene ellers, til mennesker som ikke

er så privilegert at de kan jobbe i Kirkens Nødhjelp eller andre organisasjoner? Jeg har lyst å nærme meg dette komplekset med en bitteliten fortelling.

Dagen vi kom til Kauda, den første oktober, ble vi om kvelden invitert til en muslimsk mann som også jobber for Kirkens Nødhjelp. Han er gift med en kristen kvinne og de to er rimelig nygift, bor nå i et nytt hus. Det ble servert te til alle og så spør gjestgiveren om ikke Lunde kan be åpningsbønnen. Hun takket ja og fremsa en fritt formulert bønn som hun (slik jeg husker det, men dog på engelsk) avsluttet med følgende setning: Det ber vi deg om i Jesu navn og i Allahs navn.

Det er ganske visst ikke forunderlig at dette har ført til diskusjon i gruppen. Etter middagen samme dag utviklet det seg en diskusjon og gruppen ble delt i to, hvis ikke i tre, undergrupper. Den første gruppens argumentasjon sammenfatter jeg som følger: Det finnes én Skaper Gud som vi har til felles med jøder og muslimer, det finnes en felles farsfigur for de tre monoteistiske religionene, og det er Abram. Derfor er en slik bønn uproblematisk. Dette skal ikke feie bort motsetningene, men gjør en fredelig ko- og sameksistens mulig. Denne kvelden hørte jeg ordet diapraxis for aller første gang og dette ordet skal jeg komme tilbake til. Den andre gruppen kunne – så langt jeg har skjønt – følge denne argumentasjonen, men var nok mer usikker om fredelig ko- og sameksistens må føre til felles bønn. Den tredje gruppen var avvisende overfor den idéen og noen mente at de falt ut av bønnen da Allahs navn ble nevnt. På en av de følgende dager var gruppen samlet i en liten kaffebod og jeg

måtte da bare ta sjansen og spurte Lunde etter hennes begrunnelse for bønnen hun ba. Begrunnelsen fremførte hun for hele gruppen siden: Det å bli spurt om å be åpningsbønnen er en stor ære i et muslimsk hjem. Å takke nei til dette måtte ha blitt oppfattet som krenkelse. Når hun ba i Allahs navn, så lå til grunn at Allah er det arabiske navnet for den kristne Gud. Dette navnet brukes av alle som har arabisk som morsmål. Hun gikk så et steg videre og sa at Allah, den kristne Gud, også er Gud for muslimer. Den teologiske begrunnelsen er idéen om én Skaper Gud som er felles for både kristne og muslimer. Det må også taes med at dette etter Lundes mening var mulig siden det var en lukket sirkel som var samlet; hun ville aldri gjøre det samme i en åpen, offentlig kontekst. I hennes øyne flørter en ikke med den andres religion, det er farlig!

Spørsmålet forblir: hva skjer i den åpne konteksten? Hvordan løses dette i Nuba mountains når mennesker med forskjellig tro og religion er samlet? Lundes beskrivelse av dette skal gjengis nå: Når det for eksempel er offisiell avslutning av skoleåret ved Kauda Teacher Training Center(2), så gestaltes den religiøse rammen som følger: det innbys tre representanter for henholdsvis kristendom, islam og den tradisjonelle stammereligion. Disse ber hver sin bønn foran alle lærere og elever og med dette kan alle finne sin religion og tro igjen – uten at det fører til en blanding av religioner.

Biskop Paride Taban: snever interkristen og vid interreligiøs dialog
Paride Taban er en kjent skikkelse også for mange i Norge. Han har gjennom årenes

løp jobbet tett sammen med Kirkens Nødhjelp. Også vi skulle få møte ham, det er derfor jeg kommer inn på ham. Taban er en aktet mann, og for noen få år siden fikk han sin hyllest i bokform. Edvard Nordrum konsentrerer seg i sin bok (selvfølgelig) om Tabans møte med ham som lutheraner(3). Men som antydnet trenges det i dagens Sudan mer enn en interkristen dialog. Jeg velger her å presentere Tabans holdninger til både interkristen og interreligiøs dialog. For det første ligger her et viktig utgangspunkt for videre tenkning, formulert av en som kjenner forholdene. For det andre blir også begrensinger og hindringer tydelige. Alt dette må være med, for alt dette fører til slutt til det viktige og avgjørende ordet diapraxis.

Nordrum skildrer i sin bok livshistorien til Taban. At han kaller dette for ”personlig beretning” er vel det eneste han kunne gjøre. Boken er skrevet i en veldig personlig stil, mangler distanse til den personen som skildres og det er tydelig at Taban nærmest sees på som en helgen, en Kristusskikkelse.(4) Men vi får på tross av den intime stilen gjennom boken tilgang til hele Tabans livsvei; oppveksten, skolegang, Okaru-seminaret, som han selv måtte lede rett etter ordinasjonen og under svært vanskelige forhold, senere prest og biskop. Taban er alltid til hjelp for alle, viser ingen bort, jobber hele natten og er utvilt når det ringes til morgenmesse. Han er mekaniker, antropolog, økonom, jordbruksekspert og mye mer; han kan navigere mellom de politiske linjene og forhandle med alle politiske aktører like klokt, og selv fangenskap under krigen kan han se på som læretid. Men vi får ikke bare møte Taban som prest eller biskop, vi får også møte

ham som menneske som kan vise personlige sider og følelser, for eksempel når moren dør. Han er en folkelig kar som trekker mennesker fra alle trossamfunn når han dukker opp.(5) Og ikke minst: han er beskjeden: når det kommer på tale at han kunne bli biskop, så vil han ikke, men blir elsket frem.(6) Med denne ganske visst polemiske – oppramsingen vil jeg ikke betvile alt det viktige Taban utvilsomt har gjort, heller ikke skal jeg minske personlig innsats og lidelser han har tatt på seg. Men den per-sonlige stilen i boken gjør det ytterst van-skelig å finne kjernen, og det er også tyde-lig når det gjelder mitt egentlige tema:

”Det er ikke så lett i første omgang å oppdage presten i Paride. Det er lite påtatt fromhet og høytidelighet hos ham, og han briljerer aldri med problemfylt teologi og intellektuelt ordgyteri. Det går gjetord om hans dyktighet som mekaniker, jordbruker og storviltjeger. Prekenene hans er fylt av sentral kristendom, klokskap og sjelesorg. Paride utfordrer til hverdagskristendom; Sør-Sudan innbyr ikke til religiøse svermerier. Med inkluderende varme inviterer han oss protestanter til nattverdsfelleskap på sine gudstjenester.”(7)

Det er sterke ord. Ikke fordi de bærer et anti-intellektuelt preg over seg, men fordi det er snakk om nattverdsfelleskap. En katolsk biskop inviterer lutheranere frem til nattverdbordet; det er i strid med offisiell katolsk rett!(8) Hva innebærer dette? Hvordan begrunner Taban denne fremgangsmåten? Dessverre blir slike spørsmål ikke tatt opp eller besvart, det hele nøyer

seg med å være noe stort. Men jeg aner noe av ordet diapraxis igjen.

Den sjetten oktober returnerte gruppen fra Sør-Sudan til Kenya, til Loki. Her skulle vi om kvelden spise middag sammen med Taban. Dette ble en interessant og minneverdig kveld. Det var Taban som åpnet måltidet med borbønn og i denne bønningen var så mye riktig å finne igjen, her var han, som Nordrum vil ha han, jordnær, men dog dyp teologisk: hvert måltid er en påminnelse om Jesu siste måltid. Når vi tar vare på hverandre, så tar vi vare på Jesus Kristus!(9) Dessverre så forlot han dette under diskusjonen om nattverden og dens deltakere. Når jeg fortalte at vi hadde blitt nektet nattverd i den katolske kirke i Kauda – noe som kunne forventes –, så sa Taban at ikke alle hadde fått med seg de nye tiders tegn på dette området. Men han kom også med følgende begrensning: når han inviterer lutheranere frem til alters, så inviterer ham dem som individer som har samme tro på elementene, han nevnte transsubstansiasjon, og samme tro når det gjelder offer-tanken. I motsetning til lutheranere ville han aldri invitere presbyterianere. Med sin invitasjon ville han ikke gi uttrykk for en forandring av kirkens lære ellers.

Det forble åpne spørsmål etter denne middagen og jeg følte også en viss skuffelse. Taban gav et av de fineste eksempler på en borbønn jeg kan huske for så å vende seg fra sin egen idé.(9) Det første spørsmålet som kom opp i meg var om Taban – gjerne som individ og ikke som biskop og representant for den romersk-katolske kirke – hadde kommet til alters når det var meg som var prest? Må ikke dette spørsmålet besvares med “ja” for å ivareta

gjensidig respekt?(11) Så begynte jeg å reflektere på den idéen å invitere noen som individer, uten at dette skulle ha konsekvenser for fellesskapet mellom kirkene. Kan en invitere lutheranere, men ikke presbyterianere? Hvem er det som inviterer: den forrettende prest eller Jesus Kristus selv? Hva har elementenes tolkning med dette å gjøre? Jeg er veldig skeptisk mot dette og vil anføre det følgende: Transsubstansiasjon er ikke noe lutheranere bekjenner på samme måte som den romersk-katolske kirke gjør, derfor kan dette ikke være et argument for forskjellsbehandling mellom lutheranere og presbyterianere. Det betyr ikke at Kristi tilstedeværelse ikke kan konstateres økumenisk, altså her i interkristen sammenheng.(12) Når det gjelder offer-spørsmålet, så må det også sies at den interkristne dialogen har kommet lengre enn Taban gav uttrykk for. Å minne(s) dette offer er i nattverdens sammenheng å gjenkalle dette offeret i minne, det vil si dette offer blir virkelig uten at det gjentas eller at det tilføyes noe.(13) Når jeg retorisk spør hvem som inviterer, så nærmer vi oss det virkelige problemet, som – så antar jeg – også er grunnen til Tabans tilbakeholdenhet når det gjelder forandringer i kirkens rettslære, og det er spørsmålet om embetet. Det er her den store utfordringen ligger: hvem forvalter sakramentene rett?(14)

Jeg skriver dette så utførlig fordi jeg mener å se en fare som Lunde har nevnt: en fløtter ikke med andres religioner og en blander ikke. Jeg er redd for at Taban altfor lett subsumerer individene som kommer frem til alters inn under en katolsk nattverdsforståelse, overrumpler og okkuperer de enkelte. Dette er viktig å forhindre, fordi en samling under paven ikke er en reell mulig-

het for den økumeniske diskurs.(15) Målet med den økumeniske diskurs har i lang tid vært å komme til forsonet forskjellighet hvor dens andre særtrekk godtas og respekteres og hvor med alt dette fellesskap er og forblir en mulighet. Drømmen om en konsensøkumene er nok død og det som tilstrebes i dag er en differensøkumene.(16)

Alt dette skal ikke så tvil: Taban er et eksempel for åpning på mange (andre) områder, han er en person (det har han vel til felles med oss andre) med mange fasetter og de som er interessante innenfor temaet mitt skal nevnes også, fordi her er det mye å lære av ham: Hans innsats på skolesektoren forblir viktig. Å skape en skole som kan være et sted for mange religioner, et sted som rommer så mange stammer og er "preget av enhet, fellesskap og økumenisk kristendom"(17) er en drøm for mange i mange andre land. Dette er forbundet med hans åpenhet overfor de afrikanske kulturene og hans respekt for deres levesett som han villig kan inkludere i kirkelivet.(18)

Det som er særdeles spennende er hans måte å møte muslimer på. Nordrum forteller om fangenskapet i 1989 hvor Taban var fengslet sammen tre prester og mange, mange muslimer. Taban viser her at han virkelig respekterer mangfoldet og han utnytter situasjonen ikke som en misjons-situasjon:

"Noen av disse fangene ønsket å bli kristne, men Paride advarte mot dette. Han var redd for at de ikke ville bli kristne av overbevisning, men fordi han var snill og gavmild overfor dem. Han anbefalte dem å fortsette å være gode muslimer, han ville hjelpe dem likevel.

Hvis de derimot ønsket å bli kristne når de kom ut av fengselet, var det en annen sak."(19)

Denne respekten kommer også til uttrykk i Tabans egne ord:

"La meg tilføye at krigen i Sudan ikke er, som den ofte blir fremstilt, en krig mellom kristne og muslimer. Det er ledende kristne og muslimer på begge sider i krigen. Men sentralt i problemet er en gruppe muslimer som foretrekker å bruke islam for å oppnå makt, kontroll og dominans. I praksis har vi omsorg for alle, kristne, muslimer og tilhengere av tradisjonelle afrikanske religioner."(20)

Jeg mener bestemt at disse to sitatene viser at Taban ligger nært opp til en virkelighets- og religionsforståelse som er opptatt av å vise at splittelse, eller rettere sagt forskjellige religioner, ikke bare er skandale. Dette skal jeg komme nærmere tilbake til.

Kanskje er det riktig å slutte med Tabans drøm som et stykke på vei har blitt virkelighet: Holy Trinity Peace Village Kuron. I Nordrums beretning i planleggingsfasen, nå kunne vi få visittkortet hans! Målsetningen er den samme:

"Et slikt fredssenter skulle være en oase med et menneskelig felles-skap som skulle stå som et eksempel for hele Sudan på hvordan folk fra ulike stammer og med ulike religiøs bakgrunn kan leve sammen i fred og fordragelighet."(21)

Den teoretiske rammen

Det som virket merkelig på meg var, at ingen i gruppen hadde noe imot å vente på Mohammad når han var opptatt med bønn,

men at reaksjonen kom etter den skildrede situasjonen. Måtte ikke, så tenker jeg, respekten være den samme? Og så forblir spørsmålet: hvem hadde bedt en slik bønn på Grünerløkka – eller i Brydalen?

Jeg hadde hørt om interreligiøs dialog, men nå dukket altså et nytt ord opp: diapraxis. Hva skal det bety? Stein Villumstad refererer til begrepet og siterer fra Lutheran *World Federation Assembly/Winnipeg* 2003:

"We commit ourselves ... (to) actively pursue the dialogue of living and growing together in mutual respect and understanding, striving with people of other faiths for the healing of the world ("diapraxis") through reconciliation, peace, justice, and better living conditions for all God's children."(22)

Inspirasjonen til begrepet kommer fra Lissi Rasmussen:

"Diapraxis calls for a contextual approach to dialogue where people meet and try to reveal and transform the reality they share [...] it demands that people of different religious convictions develop a common vision of solidarity, respect, justice and compassion."(23)

Dette er etter Villumstad avgjørende innsikt, og at denne dialogen og denne diapraxis vil føre frem er etter hans syn begrunnet i at religion spiller en avgjørende rolle i mange menneskers liv. I mange konflikter er religion i alle fall én faktor, så her går det an at mange har en mening og er med. Er målsettingen som er nevnt ovenfor riktig, så kan dette målet med Villumstad kalles for human dignity.(24) Dette er et

begrep som er forståelig i alle religioner og er samtidig også et begrep som kan sanksjoneres politisk.

"Human dignity can very well be communicated within the religious terminology as well as the political reality."(25)

Med dette kan dette konseptet utarbeides til å få samfunnsmessige konsekvenser og ringvirkninger. Villumstad bruker en modell han låner fra Malvern Lumsden til å beskrive gjenoppbyggelsen av et ødelagt samfunn. Lumsden skiller mellom tre soner hvor denne gjenoppbyggelsen skal/kan finne sted, men han nevner knapt religion som fenomen innenfor disse sonene.(26) Det har Villumstad tenkt å gjøre noe med:

"It would be interesting to develop the notion of the three zones further from a religious perspective [...]. [...] Belief and religion cut across Lumsden's three levels, and represent continuity and coherence. In this respect, religion could be a powerful tool for social reconstruction and historic therapy."(27)

Det er da fullt ut mulig, nettopp fordi alle – uansett religiøs overbevisning og/eller tro – har noe å snakke om! Det folk trenger for å oppnå human dignity er ikke så forskjellig fra menneske til menneske.(28)

Men, det hører også med å ta de kritiske merknadene Jürgen Moltmann kommer med på alvor. Han skiller – og kanskje er dette skille ikke langt fra skillet mellom dialog og diapraxis – mellom en direkte dialog og en indirekte dialog. Den førstnevnte er en dialog mellom religioner hvor religiøse innhold blir diskutert. Den andre er en dialog om noe annet enn seg selv,

altså en dialog som omtaler felles utfordringer; etiske, sosiale eller hva det måtte være.(29) Han klassifiserer Hans Kungs program, som skal komme frem til et ”verdensethos”, som del av den indirekte dialogen.(30)

Det er ikke bare Kungs ”verdensethos”, men også human dignity, som er gjenstand for en indirekte dialog. Det samtales ikke om religionene, men om verdier, menneskelige verdier, alle har til felles. Hva blir resultatet av en slik dialog?

”At i vår tid så å si alle samfunn kan betegnes som multireligiøse rettferdiggjør ikke å relativisere religionene, men krever dog å relatere dem. Mens det samtales i dialogen om teologiske spørsmål som angår forskjelligheten av tekstmaterialet, så samtales det på samfunnsområdet om den konteksten som er felles for alle. Her snakkes det om verdier og normer som har etisk, moralsk og juridisk betydning og som ligger til grunn for alt samliv i et pluralistisk samfunn og som er i stand til å gi veiledning for dette samliv. Disse verdier og normer må aller først bli diskutert og utviklet i konteksten av den egne religiøse selvforståelsen, før de kan relateres til hverandre i en dialog og før de siden kan utformes til en samfunnsmessig grunnkonsens. Resultatet blir noe som ligner på en ‘civil religion’, men denne er aldri kongruent med en av de involverte religionene, men denne ‘civil religion’ kan gi orientering når det gjelder samlivet i samfunnet.”(31)

Her blir mulighetene og grensene for diapraxis tydelig. Det finnes et enormt potensial til samfunnsfornyelse og -

oppbygging, men de tradisjonelle religionene oppheves ikke. Som Lunde sa: en flørter ikke med andres religion. Grensene blir også tydelig i Tabans argumentasjon: forandringer når det gjelder egen lære er utelukket, så det er heller fare for subsumering enn mulighet til forsonet forskjellighet når det gjelder nattverdsspørsmålet. Diapraxis må ikke føre til forsonet forskjellighet, det må ikke ha innvirkning på religionen og deres selvforståelse. Det er en smertefull grense. Men på mange måter hadde det vært mye ryddigere å opprettholde grensen, å utholde grensen enn å myke den opp. Jeg kan heller respektere denne grensen enn å bli invitert som individ, for denne utestengelsen gjør vondt og denne smerten viser at det behøves mer samtale! Dette markerer en viktig grense for det viser at diapraxis, den indirekte dialogen, tørkes ut, om ikke dialogen, den direkte dialogen, styrkes.(32)

For at denne dialogen, både den direkte og den indirekte, kan lykkes, så må det ligge noen regler eller overenstemmelser og innsikter til grunn. Disse vil jeg belyse nå og jeg tar Peter Steinackers teser til hjelp.(33) Den meste grunnleggende innsikt for alle parter må være å se at det ikke finnes noen alternativ til å samtale med hverandre. Samfunnet vil være og forbli multireligiøst. Samlivet mellom mennesker med forskjellig religion er et samliv på kontinuerlig basis. Det betyr også at samtalen må føres mellom likeverdige partere. Det samtales ikke med gjester, men med mennesker som er like mye hjemme i samfunnet som andre. Er det snakk om en dialog mellom kristne og muslimer, så må denne involvere flere kristne konfesjoner. Kristendommen og islam er ikke ensartede

størrelser, det finnes mangfold i begge religionene og det må vi ta hensyn til. Det finnes vidt forskjellige religiøse tradisjoner i begge religionene, mange forskjellige kulturelle, nasjonale og sosiale identiteter som vil prege denne dialogen. Så skal det også være sagt tydelig at det skal føres en dialog. Denne dialogen kan ikke ha misjon eller sammenblanding som mål. Mot sammenblanding og frykt for at en går opp i den andres religion eller konfesjon finnes det bare et middel: å holde en klar profil på alle sider.

Siden målet med dialogen er – med Villumstad – human dignity, så må det gi seg selv at viljen til å oppnå noe må være tilstede og at ekstremistiske utsagn er bannlyst. Grensen for dialogen er avgudsdyrkelse. Grensen er nådd når ”det settes spørsmålstegn ved Gud selv, som er sannhet og kjærlighet, eller når Guds eksistens nektes gjennom tilbedelse av andre guder”(34).

Fra Nuba mountains til Fjellregionen

Brydalen menighet er den minste i Tynset kommune.(35) Menigheten ligger i en avsides dalføre, to mil unna Tynset sentrum. Det bor ca. 100 mennesker i Brydalen og av disse er 82 medlem av Den norske kirke.(36) Det er lite infrastruktur, alt foregår på Tynset og de fleste jobber utenfor Brydalen, men det er noe jordbruk igjen.

Bosetningen i Brydalen er ikke gammel, de første mennesker kom ca. midt på 1700-tallet. Det var for det meste gårdssønner fra Tyllidalen(37) som tok setervangene som ny hjemgård. Egen gravplass i Brydalen kom først i 1781, frem til da måtte alle gravlegges i Tyllidalen. Kirken i Brydalen

stod ferdig i 1883 og ble vigslet som skolekapell i 1884. Det var dugnad som gjorde det mulig å bygge kirken, det var ikke annen hjelp å få. Dette er et karakteristisk grunntrekk i Brydalen frem til i dag: Dugnadsinnsatsen er enorm, folk kommer heller for å male gjerdet eller legge nytt tak enn å gå til vanlig gudstjeneste. Kirken er på mange måter bygda, eller kanskje får jeg si bygdas sjel. Uten denne, ingen Brydalen. Men så skjedde det en forandring i Brydalen. Den lille bygden ble flerreligiøs. I første omgang kom romerskkatolske kristne fra østeuropeiske land. Så kom også en muslim flyttende. De har blitt foreldre, deres barn vokser opp side om side med de andre barn. De er ikke gjester, men hjemme i Brydalen.

I Brydalen menighetsråd observerte en disse forandringer. Aktet en selv kirken høyt, så var det lett å se at noen andre aktet noe annet høyt. Her er Brydalen ikke noe unntak fra verden ellers.(38) Men med dette går hånd i hånd en annen observasjon: Dette andre er ikke å frykte, er ikke noe som skremmer, tvert imot vekker det nysgjerrighet. I det andre, i det fremmede, kan en nemlig finne noe av det egne igjen. Det egne og det fremmede kan vise til noe av det samme.(39) Så burde et godt samliv og en fredelig sameksistens ikke være vanskelig å få til. Men rådets medlemmer kunne føle baksiden av det fredelige på kroppen. Det globale forstyrrer det lokale. Deres bilde av islam preges av media og offentlig mening som har overtatt et meget omdiskutert modell som på engelsk heter ”clash of civilizations”, på norsk ”kulturenes kamp”.(40) Dette er kjent fra hver nyhetssending: militante islamister, i Irak, i Iran, i Palestina eller også som

innvandrere her truer den vestlige verden. Det får absurde trekk og menighetsrådet var sikker på at det er deres oppgave å være med på å bidra til nye og andre bilder.(41) Selv om det aldri ble sagt, tror jeg at det er riktig å sammenfatte målsettingen til Brydalen menighetsråd på denne måten: I det lokalsamfunnet vi lever i vil vi møte og nå så mange som mulig for å samtale om og å samarbeide for en forandring som sikrer at alle i Brydalen kan leve sammen i solidaritet, gjensidig respekt og at alle får et så godt liv som mulig. Allerede høsten 2004 ble det hele formulert som en forespørsel: kan du som prest tenke deg å være med på å planlegge og arrangere et møtested for mennesker med forskjellig tro og religion? Det kunne jeg selvsagt! Det gikk tid og i år var jeg altså på studietur i Sudan. Dette gav ny giv og rett etter at jeg hadde kommet hjem begynte planleggingen. Vi samlet en muslim, to romersk-katolske kristne, et menighetsrådmedlem og et menighetsmedlem for å se hva vi kunne gjøre på det første møte Brydalen menighetsråd ville invitere til. Det vi gjorde – både i det første møte i planleggingsgruppen og så siden under den første interreligiøse samlingen i Brydalen kirke (42) var simpelthen å snakke om Ex 20, 2-17, om Mt 5, 3-10 og om Islams fem søyler. Møtet i kirken ble avsluttet med å be Mt 6, 9-13 som genuin kristen bønn, Sal 86, 8-11 som genuin jødisk, nå også kristen bønn, og Sure 1 som genuin muslimsk bønn.

Hvordan artet diapraxis og dialog seg i Brydalen? Det må sies at det hele var et veldig vellykket arrangement. Det var nesten 25 personer samlet i kirken denne kvelden; dessverre ikke mange fra andre kristne konfesjoner og bare en (Brydalens

egnen) muslim. Det som allerede begynte å bli synlig i planleggingsgruppen, ble tydelig for alle denne kvelden: differens er ikke bare skandale. Det er Michael Beintker som har formulert denne tanken, og selv om han tenker denne innenfor kristendommen, så tror jeg går det an å overføre den på hele menneskeheten. Kan ikke – spør Beintker retorisk – splittelsen innenfor kristendommen være tegn på et forstyrret forhold til Kristus. Da gjelder det å betenke dette forholdet om og om igjen. Når en da bare har den store drømmen om en enhetskirke, så står en i fare for å undervurdere vennskap og samhold på lavere nivåer! Og dette gjelder vel også for interreligiøse samtaler: å akseptere forskjellighet og å leve i forsonet forskjellighet er mye; dette må ikke ødelegges i det en krever mer enn det som er mulig.(43) Med forsonet forskjellighet bruker jeg igjen begrepet som spiller en stor rolle i den indreprotestantiske økumenikken, i den såkalte Leuenberg-konkordien.(44) Dette er etter min mening et godt begrep også for målsettingen i Brydalen menighetsprosjekt: vi lever sammen, vi opplever forskjellighet som berikelse, vi ser at denne forskjelligheten er en forsonet forskjellighet og sammen gjør vi det beste for vårt samfunn. Alt dette er mulig og alt dette ble sagt på den første interreligiøse samling i Brydalen kirke.

Men det skal ikke legges skjul på at vi i planleggingsgruppen og denne kvelden har følt grensene til diapraxis, vi kunne føle at vi egentlig måtte ha beveget oss fra den indirekte til den direkte dialogen. Når diskusjonen ble livlig og på sitt beste, kom vi inn på temaer som er store og vanskelige og som ikke lar seg løse gjennom handling

og møtevirksomhet alene: himmel og helvete, hvor er Gud – for å nevne to eksempler. Vi kunne godt enes om at Gud er viktig, men det er og forblir en forskjell mellom luthersk kallelsetikk og muslimsk tilbedelse og bønneliv.

Avslutning

Fra Nuba mountains til Fjellregionen. Hva er det så jeg kunne ta med? Tydelig er vel ved første øyekast at den tredelte løsningen som Lunde presenterer for gruppen er en ryddig løsning. Er det i Nuba mountains en prest, en imam og en representant for den tradisjonelle stammereligionen som står for de respektive bønnene, så hadde vi i Brydalen kirke tre forskjellige bøtter som ble bedt etter hverandre og de som var tilstede kunne be den bønne de ville. Og så er det andre likheter. Både i Nuba mountains og i Fjellregionen må en lære seg å se mangfoldet som berikende. Dette har en i Brydalen langt på vei lykkes med og optimismen i Nuba mountains, ikke minst den bittelille episoden som først førte til diskusjonen i gruppen, viser at det også her ting ligger til rette. Det er begge steder en stor majoritetsreligion som må passe på minoriteten. Det er utfordrende for muslimene i Nuba mountains og for kristne i Fjellregionen. Det krever varsomhet! Det gjelder – som Taban viste under fengselsoppholdet – å respektere andres ståsted. Det gjelder å holde et klart profil uten å overrumple og subsumere. Helt til slutt vil jeg si at både Lundes bønn, samtalen med Taban og Brydalen menighets prosjekt viser at Schumanns løsning kanskje er den ryddigste: det skapes noe nytt og felles som ikke opphever det egne, men som gjør det mulig å relatere dette egne med andres "egne". Og dette gjør oss oppmerksom på

at det gjelder å ta Moltmanns advarsler på alvor. Det går ikke an å ha diapraxis uten dialog og det går ikke an å ha dialog uten diapraxis. Diapraxis er avhengig av inspirasjon fra dialogen og dialogen er avhengig av diapraxis' bekreftelse at det går an og at det nytter. Målet er det samme, både i Nuba mountains og i Fjellregionen: human dignity. Det er vår alles oppgave å realisere den, hvor vi enn lever.

Carsten Schuerhoff er prest på Tynset

Noter

- 1) Dessverre var det i etterkant ikke mulig for meg å finne ut hva han heter til etternavn. Dette beklager jeg.
- 2) Kauda Teacher Training Center er en institusjon som Kirkens Nødhjelp har støttet fra begynnelsen av. Målsetningen er – i all korthet – å utdanne lokale folk til lærere for å gi ownership and sustainability og slippe de høye kostnadene ved lærerimport fra for eksempel Kenya.
- 3) Her sparer han heller ikke med gode ord og nøler ikke med å overskrive ett kapittel som følger: Sudans Hans Nielsen Hauge. Viktig for meg – og det skal jeg komme tilbake til – er Tabans invitasjon til nattverd som også gjelder lutheranerne. Cf.: Nordrum, Siv, Biskop Paride Taban – Fredskjempe i krig. En personlig beretning av Edvard Nordrum, Oslo 2002, 51.
- 4) Nordrum, 29. Jfr. også: Nordrum, 51.71.82.93.
- 5) Cf.: Nordrum, 23.25.27f.31ff.57.63.67.70.82f.88.96.113. Dette er selvfølgelig bare et utvalg av sider jeg anser som informative i denne sammenheng.
- 6) Nordrum, 71.
- 7) Nordrum, 51.
- 8) Cf.: Plathow, Michael, "Ökumenischer Jahresbericht 2005: Evangelisch in einer globalisierten Welt", i: epd.Dokumentation 42/2005, 4-22, her: 7.
- 9) Cf.: Link, Christian, "Die Eucharistie: eine gesellschaftliche und soziale Herausforderung", i: Brosseder, Johannes/Link, Hans-Georg [Red.], Eucharistische Gastfreundschaft. Ein Plädoyer evangelischer und katholischer Theologen, Neukirchen 2003, 131-143, her: 134. Christian Link nevner the preferential

option for the poor slik vi kjenner den fra latinamerikansk frigjøringssteologi og rekurterer til Leonardo Boff's ideer.

10) Bordbønnen er også derfor merkelig siden det ble ført en diskusjon innad i gruppen mens vi var i Nuba mountains: skal vi be for maten og hva iletter vi en slik bønn? Den diskusjonen, så tenker jeg, kom til en fin avslutning i Tabans bordbønn.

11) Jeg lurer også på hvordan Taban hadde reagert om en hadde bedt ham å dele ut nattverd i shorts og tynn skjorte som han gjorde med Egil Hauge. Det som hos Nordrum bare bærer preg av åpenhet og anti-autoritarisme har nok to sider. Jeg vet ikke om jeg ville ha likt å være Hauge i denne situasjonen. Dessverre går det ikke tydelig frem av fortellingen hvilke oppgaver Hauge fikk. Det kunne være interessant å vite, nettopp innenfor temaet mitt. Har de delt ut nattverd sammen? Det ville i så fall bety at de hadde gått mye lengre enn den økumeniske diskurs tar sikte på hittil. Cf.:

Nordrum, 57.

12) Cf.: Meyer, Harding, "Der Ertrag der Erörterung und Klärung kontroverser Aspekte in Verständnis und Praxis von Abendmahl/Eucharistie durch den ökumenischen Dialog", i: Brosseder, Johannes/Link, Hans-Georg [Red.], Eucharistische Gastfreundschaft. Ein Plädoyer evangelischer und katholischer Theologen, Neukirchen 2003, 61-84, her: 63f. Cf. også: Plathow, 12.

13) Cf.: Meyer, 64.66.

14) Cf.: Meyer, 69. Han skriver: "Her, i embetets betydning for den kirkelige gjennomføringen av nattverden, ligger et kontroversielt spørsmål som ikke er overvunnet, men som forblir en oppgave, i den evangelisk/katolske dialogen. Dette spørsmål er dog ikke til hinder for å se at andre spørsmål; hva er nattverd som sakrament, hva betyr det og hva gir det; er løst, slik at disse ikke lenger står i veien for en evangelisk/katolsk nattverdfellesskap." (Min oversettelse.) Det er jo også embetsspørsmålet som gjør det umulig for den romerskkatolske kirke å anerkjenne de protestantiske kirker som kirker! Cf.: Körtner, 6.

15) Cf.: Plathow, 15. Cf. også: Körtner, Ulrich, "Von der Konsens- zur Differenzökumene – Krise und Verheißung der ökumenischen Bewegung am Beginn des 21. Jahrhunderts", i: epd.Dokumentation 34/2005, 4-17, her: 5. Dette er bare en merknad, en observasjon. Med dette vil jeg ikke har sagt at dette er Tabans idé eller mål.

16) Cf.: Körtner, 7.

17) Nordrum, 100.

18) Cf.: Nordrum, 103.

19) Nordrum, 97.

20) Dette er et utdrag fra talen Taban holdt på Kirkenes Verdensråds generalforsamling i desember 1998. Gjengitt i: Nordrum, 136.

21) Nordrum, 121.

22) Gjengitt i: Villumstad, Stein, Social Reconstruction of Africa. Perspectives from Within and Without, Nairobi 2005, 58.

23) Gjengitt i: Villumstad, 58.

24) Cf.: Villumstad, 11.145.

25) Villumstad, 14.

26) Cf.: Villumstad, 153f.

27) Villumstad, 154.

28) Cf.: Villumstad, 155. Her kommer jeg ikke utenom å nevne Knut E. Løgstrup og hans idé at det finnes suverene livsyttringer som alle mennesker, som skapte mennesker, har til felles. Disse viser også tydelig at menneskene er interdependente, at de ikke kan overleve uten andre rundt. "Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre uden at han holder noget af dets liv i sin hånd. [...] På hvor mangfoldig vis kommunikationen mellem os end kan arte sig, den består altid i at vove sig frem for at blive imødekomet. Det er nerven i den, og det er det etiske livs grundfænomen. Fordringen, der giver seg deraf, skal der derfor ikke en åbenbaring i teologisk forstand til at høre, så lidt som den skulle blive til af en mer eller mindre bevidst overenskomst, ved hvilken vi skulle blevet enige om at opstille den til gensidig benefice." I: Løgstrup, Knut E., Den etiske fordring, København 21991, 25.27.

29) Cf.: Moltmann, Jürgen, "Dialog oder Mission?", i: Weth, Rudolf [Red.], Bekenntnis zu dem einen Gott? Christen und Muslime zwischen Mission und Dialog, Neukirchen 2000, 36-49, her: 42ff.

30) Cf.: Moltmann, 44f. I vår sammenheng er dette verdt å merke seg siden Villumstad trekker Küng frem som eksempel. Cf.: Villumstad, 59.

31) Scumann, Olaf, "Christen und Muslime zwischen Mission und Dialog in unterschiedlichen Welt-situationen und Lebenswelten", i: Weth, Rudolf [Red.], Bekenntnis zu dem einen Gott? Christen und Muslime zwischen Mission und Dialog, Neukirchen 2000, 17-35, her: 29. (Min oversettelse.)

32) Når det gjelder nattverdspørsmålet og Tabans holdning, så er jeg overbevisst om at en styrket direkte dialog hadde vist at den indirekte dialogen er på blindspor og tåkelegger uenigheten.

33) Cf.: Plathow, 17f. Steinackers teser er nok preget av en tysk kontekst, det blir lett synlig. Men jeg tror likevel at de er betydningsfulle. Villumstad – som

støtter seg på Inge Eidsvåg – står for så å si det samme. Cf.: Villumstad, 157ff.

34) Plathow, 16. (Min oversettelse.)

35) Det finnes i alt fire menigheter: Tynset, Tyllaldalen, Brydalen og Kvikne.

36) Av disse 82 er det fem som ikke er medlemmer, men som hører inn under Den norske kirke. Tallene er per 01. juni 2005.

37) Tyllaldalen ligger vest for Brydalen, en tur over fjellet, og er større og mye, mye eldre. Det har vært – som nevnt – sterke bånd mellom de to bygdene, noe som også kommer til uttrykk i kirken. Når den nye Brydalen skole stod ferdig i 1923 falt navnet ”skolekapell” bort. Tre år senere ble kirken restaurert innvendig og den opprinnelige prekestolen ble tatt ut. Inn kom en prekestol som hittil hadde stått i Tyllaldalen kirke. Cf.: Brydalseggen, Erling, Jubileumsskrift i anledning Brydal kirke 100 år – 1883-1983, Brydalen 1983.

38Cf.: Villumstad, 162. Her skriver han: ”Most actors in society see religion – as identity identification – as increasingly important.”

39) Cf.: Plathow, 16. Han uttrykker det som følger: ”Først når en møtes, i samarbeidet og i dialogen kan sees det som kan aksepteres, fordi det finnes også i det egne; kan sees det som kan tolereres, selv om det ikke finnes i det egne, men er mulig å bære på grunn av at troen ikke står til disposisjon; kan sees det som ikke kan tolereres, men krever motmøle, fordi menneskelig verdighet og bekjennelsen blir krenket.”

40) Jeg må dessverre nøye meg med å nevne dette så kort og uten videre forklaring. Det ville sprengte alle grenser å diskutere fenomenet grundigere.

41) Cf.: Villumstad, 189ff. Villumstad kan formulere kort og konsist: ”People are drawn into global conflicts, which invariably play out locally.” I: Villumstad, 189.

42) Kirken som møtested er selvfølgelig ikke uproblematisk i slike sammenhenger, men jeg vil påstå at dette var et godt valg i Brydalen som ikke har støtt noen eller som har ført til at andre interesserte valgte å ikke komme.

43) Cf.: Beintker, Michael, ”Die Zukunft evangelischer Konfessionen”, i: epd. Dokumentation 32/ 2005, 4-14, her: 7. Også Beintker er altså imot en økumenisk konsensmodell! Cf. også: Plathow, 16. Plathow bruker her ordet ”berikelse” – det er det rette fortegn å se andre religioner med. Jeg nevner dette først her siden dette moment er – så langt jeg klarer å se det – ikke eksplisitt nevnt av Villumstad og det kom heller ikke frem i vår gruppediskusjon i Kauda.

 magasin

En kirke for alle

Av Inger Marie Lid

Variasjoner i funksjonsevne er et naturlig uttrykk for det menneskelige mangfold. På hvilken måte har dette fått konsekvenser for måten vi tenker kirke på?

Vårt Land hadde i høst en artikkelserie under vignetten "Gjør porten vid". Den første artikkelen i serien var skrevet av Per Eriksen, og hadde tittelen "En funksjonshemmet kirke"(1). Jeg var fristet til å bruke samme overskrift på denne artikkelen til Nytt Norsk Kirkeblad, fordi det oppleves som dekkende. Kirken er funksjonshemmet i møte med mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Når variasjoner i funksjonsevne er et naturlig uttrykk for det menneskelige mangfold, er det ikke vanskelig å gjette seg til at det i alle menigheter bor mennesker med redusert eller nedsatt funksjonsevne. Dette kan være forbigående eller varig.

Gjennom livet er vi flere ganger avhengige av andre. For de mennesker som har kirken som ramme for sine liv, bæres en både inn i livet i barkedåpen, og ut av livet i kisten. Vi

trenger alle andre mennesker til å bære oss gjennom livets ulike faser og gjennom livets mange dager.

Menigheten er nettopp som fellesskap et bærende fellesskap, hvor vi kan være til stede sammen med andre i lette og vanskelige situasjoner. Hvilken konsekvens har det da for livene våre at gudstjenesten som form er såpass ensartet som den er? Gudstjenesten som høymesse er lik i alle menigheter alle søndager. I tillegg arrangerer flere menigheter temamesser av typen "familiegudstjeneste", "barnegudstjeneste" eller "kvinnemesse". Også disse gudstjenestene varer rundt 1-1,5 timer, på familiegudstjenestene er det ofte noe større toleranse for uro i kirken enn på høymesser. En mor som blir intervjuet i Vårt Land mandag 29. august 2005, i forbindelse med ovennevnte serie, sier: "Jeg har oppdaget at det stilles store krav til det å gå i kirken. Det kreves mange ferdigheter. Det er ikke morsomt alltid å komme i fokus og skille seg ut. Derfor er det vanskelig å ta med barn i kirken. Og barn med autisme er enda vanskeligere. De kan jo ikke sitte stille."

Denne familien har sluttet å gå i kirken fordi det ikke var bra for barna å oppleve at de ikke passet inn. Moren etterlyser mennesker med nedsatt funksjonsevne i kirken, og påpeker overfor avisen: - Jeg mener barn med autisme eller mennesker med nedsatt funksjonsevne alltid skal kunne delta i kirken. De trenger mer enn spesialtilstelninger. Funksjonshemmede skal være sammen med andre helt naturlig. Men da må kirken tenke annerledes. Hvis det er en selvfølge at funksjonshemmede er med hver gang, vil dette prege fellesskapet.

Fordi kirken er Guds menighet på jorden, er det viktig at vi gjenspeiler det menneskelige mangfoldet i alle uttrykk. Det vil si at ingen uttrykk, av arkitektonisk eller intellektuell art, bør ekskludere. På engelsk snakker en om ”inclusive design”, inkluderende design. I norsk sammenheng bruker vi mest begrepet ”universell utforming” eller ”Design for alle”. Universell utforming betyr at produkter, byggverk og uteområder som er i alminnelig bruk, skal utformes på en slik måte at alle mennesker skal kunne bruke dem på en likestilt måte så langt det er mulig.

I kirkesammenheng vil dette innebære at kirken som bygning er slik at alle kan komme inn i den og være i den, delta i menighetsfellesskapet på egne premisser. Det vil si være en del av fellesskapet, som prest, kateket, kantor, diakon eller menighetslem, uten å måtte be om hjelp hele tiden. En kirke skal fungere både estetisk, religiøst og funksjonelt, og alle disse hensyn er like viktige. Universell utforming som strategi innebærer at tilgjengelighet for mennesker med redusert funksjonsevne i størst mulig grad løses

gjennom ordinære tiltak som en naturlig del av produktdesign, arkitektur, planlegging og tjenester. I stedet for å forandre menneskene slik at de kan tilpasse seg samfunnet, er oppgaven å forandre samfunnets krav til deltakelse slik at alle, i så stor utstrekning som mulig, skal kunne delta på egne premisser. Uten spesiell form for tilrettelegging.

”Funksjonshemming” forstås som et gap mellom individuelle forutsetninger og samfunnets krav. Nedsatt funksjonsevne trenger ikke med nødvendighet å føre til funksjonshemming i konkrete situasjoner.

Definisjonen av funksjonshemming er relasjonell, og tar utgangspunkt i dette forholdet mellom individets forutsetninger og de krav omgivelsene stiller til den enkelte i ulike faser av livet.(2)

Hittil har det vært tillatt å ikke legge til rette for at alle skal kunne delta på de arenaene som er ment å være felles. NOU 2005:8 ”Likeverd og tilgjengelighet” vil endre dette i sitt forslag til diskriminerings- og tilgjengelighetslov. Loven vil, om den blir vedtatt, hindre diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. Syseutvalget,

som har skrevet utredningen, forstår dårlig tilgjengelighet som diskriminering.(3) Oppmerksomheten rettes mot på samfunnets funksjonshemmende barrierer, som skal reduseres og helst fjernes helt. I kirkelig sammenheng må vi finne ut av hvilke funksjonshemmende barrierer folk møter når de ønsker å delta i menighetslivet som ansatt eller menighetslem, og hvordan disse funksjonshemmende barrierene kan fjernes.

Jeg vil tro de aller fleste prester har erfaring fra eget presteliv med mennesker som ikke inkluderes av kirkens og menighetslivets praksis. Det mest åpenbare er at kirken som bygning ofte er utilgjengelig for rullestolbrukere og mennesker med gangbesvær. Inngangspartiet har gjerne trapper, og i tillegg er det også ofte opphøyede elementer inne i kirken, som for eksempel alter, døpefont, prekestol eller lesepult. Liturgien og kirkens ritualer bidrar til å gi mange en følelse av tilhørighet, for andre innebærer også disse elementene problemer og virker ekskluderende. Det kreves av menigheten at en vet når en skal stå og når en skal sitte. Man skal også kunne stå oppreist forholdsvis lenge, og man skal kunne lese liturgiopprett med liten skrift. Det er få variasjoner i den gjennomsnittlige menighets gudstjenesteliv, og den som ikke klarer å holde seg stille i 1-1 1/2 time har i grunnen lite i kirken å gjøre.

Det er teologisk sett ikke noe i veien for at presten selv kan være funksjonshemmet, er det da noen grunn til at det er så få prester med nedsatt funksjonsevne i Den norske kirke? For noen år siden ble sak BM 15/98 Oppfølging av innstillingen "Veien til prestetjeneste" vedtatt av bispemøtet. Her står det blant annet i bakgrunnsnotatet at

prestene skal ha god fysisk og psykisk helse. Ønsket er muligens forståelig menneskelig sett, de fleste vil ha ansatte som kan yte maksimalt, men teologisk er det vanskelig å forstå og like vanskelig å begynne.

Det er få av oss som er helt uten erfaring med variasjon i egen funksjonsevne. Vår evne til å yte maksimalt endrer seg gjennom livet og gjennom dagen. I slike sammenhenger er det viktig å vite seg inkludert av et større fellesskap. Jeg vil tro at de av leserne som er prester vil ha erfaring med mennesker (barn eller voksne) som av ulike grunner ikke passer inn i rammen for vanlige gudstjenester søndag formiddag. Hva gjør dere med det? Lar dere det være den enkelte families eller enkeltmenneskes problem, eller er det en utfordring for kirken?

Den største utfordringen for kirken består kanskje ikke i de fysiske funksjonshemmende barrierene, men i de mentale. Hvor krevende skal det være å delta i et menighetsfellesskap, og hvor fast ligger den formen Den norske kirkens gudstjenester har fått? Dette blir ekstra viktig å vurdere fordi de fleste menigheter i liten grad har et liturgisk liv utover søndag formiddags gudstjeneste.

Allerede har kirken en uheldig historie når det gjelder diskriminering. Blant annet er det en av de få arbeidsplasser som fortsatt har lov til å diskriminere på bakgrunn av kjønn og legning. Den norske kirke skal være en "bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke". Jeg vil ønske at kirken også skal være en inkluderende folkekirke med rom for at mennesker med

ulik funksjonsevne kan delta på egne premisser i det gudstjenestelige fellesskap.

Inger Marie Lid er teolog og arbeider som rådgiver på Deltasenteret, statens kompetansesenter for deltakelse og tilgjengelighet
E-post: iml@shdir.no

Noter

1) Vårt Land 29.08.2005

2) Stortingsmelding 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer, s. 9.

3) NOU 2005:8 "Likeverd og tilgjengelighet, rettslig vern mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Bedret tilgjengelighet for alle."

Utvalget ble ledet av Aslak Syse. Lovforslaget har vært på høring, og er nå til politisk behandling. Loven forventes vedtatt i løpet av 2007.

magasin

Etter lærenemnda

Redaksjonen har bedt Arne Grønningsæter, Inger Johanne Aas og Rolv Nøtvik Jakobsen om å kommentere lærenemndas uttalelse "Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken". De har fått frie hender til å kommentere ut fra sin lesning av uttalelsen. Redaksjonen ønsker velkommen til videre samtale i forlengelsen av uttalelsen, våre spalter er åpne for innspill.

Det går framover, men ...

Noen refleksjoner etter Lærenemnda

Av Arne Grønningsæter

Nå har vi ventet og ventet, ikke på Godot, men på lærenemnda. I den siste tida har alle diskusjoner om homofiles plass i kirka endt opp med at man ikke kan gjøre noe før lærenemnda har kommet med sin uttalelse. I motsetning til Godot, så kom endelig lærenemndas uttalelse. Personlig begynner jeg å bli trøtt av denne debatten, jeg har snart ikke tid til å vente lenger. Kirkas syn på homofili oppleves som en konstant undervurdering av meg som menneske og som kristen. I 1995 ble dette til og med formalisert på den måten at Kirkemøtet gjorde meg til b-medlem. Fordi jeg er "samlevende homofil" kunne Kirkemøtet ikke anbefale at slike som meg fikk vigslede stillinger, samtidig sa de også at de

ikke kunne anbefale at jeg inne hadde andre stillinger eller tillitsverv. Men på det punktet laget man et kompromiss som sa at dette var opp til de lokale leddene i kirka å bestemme. Heldigvis var det noen som valgte å bruke den friheten som lå i kompromisset. Heldigvis var det også noen som brøt med Kirkemøtet og ansatte homofile og lesbiske i vigslede stillinger.

Gradvis har frontene flyttet seg i "homofilisaken". Men vi venter fortsatt, denne gangen på Kirkemøtet. For nå har lærenemnda uttalt seg, så nå er det Kirkemøtet vi må vente på, og Kirkemøtet kan ikke gjøre noe før i 2007. Dessuten er det alle tvilerne som trenger mer tid. Selv om det nå er

flertall blant biskopene for å akseptere homofilt samliv og uenigheten blant autoritetene fordeler seg på to noenlunde like store grupper, er det så vidt jeg kan se nå ingen av de sittende biskopene som sier de ikke vil følge det famøse kompromisset fra 1995. Det er ikke Kirkemøtet som bestemmer ansettelsespolitikken i DnK, men de eneste som har sagt tydelig at de ikke følger Kirkemøtets vedtak er Oslo bispedømmeråd og Kirkelig fellestråd i Oslo. Så uenigheten er blitt mer synlig og legitim, men praksis er samtidig blitt strammere.

Det er positivt at flertallet av biskopene nå sier ja til homofilt samliv. Det står til og med veldig mye bra i uttalelsene fra den ”homoliberalere” halvparten av lærenemnda. Og dessuten er det positivt at noe få av nemndas medlemmer har dissertert når det gjelder spørsmål om synet på ”kjønnsnøytral ekteskapslov” og noen andre samlivsspørsmål hvor Kirka tidligere tilsynelatende har snakket med en stemme. Det gode med det er at det ikke lenger er bare én kirkelig stemme i disse kompliserte spørsmålene. Kjetil Hafstad og noen flere tydeliggjør at det ikke fins bare en stemme fra Kirka og det er en god ting for diskusjonene framover – enten man er enig eller uenig med den ene eller den andre av nemndas medlemmer.

Men hvorfor sitter jeg da med en så ubehagelig følelse når jeg leser den nesten 200 sider lange uttalelsen?

Det sies for det første i uttalelsen at det må være mulig å ha et restriktivt syn på homofilt samliv uten å bli anklaget for å krenke homofiles menneskeverd. Jeg er

ikke helt overbevist om at dette er sant. Det er provoserende å bli gjort til en sak. Det er provoserende å høre kirkeledere snakke om inkludering, åpenhet og medvandring, samtidig som de sier til noen av oss at du har ikke en fullverdig plass i det fellesskapet som kalles Kirka. Det er helt uforståelig at den ”homokonservative” delen av Kirka tør uttale at ”homofile har en plass i menigheten” og samtidig si til meg at mitt samliv er annenrangs, at min seksualitet og min kjærlighetsevne er annenrangs.

Det neste er kanskje en matthetsfølelse over å bli gjort til et fenomen. Samtidig må jeg innrømme at den delen av nemnda som er åpne for homofilt samliv viser tydelig at diskusjonen handler om levd liv, menneskers identitet og enkeltpersoner kjærlighet. Det gjør de faktisk veldig bra. Men det er noe jeg lurer på. Alle sier at Paulus må forstås ut fra den tiden han skrev, uenigheten går på hvordan dette skal anvendes på dagens situasjon med den lunnskapen vi setter med nå. Kan det ikke tenkes at Paulus tok feil også i sin egen tid? Paulus har i snart 2000 år vært brukt som begrunnelse for å trakassere, undertrykke og til og med drepe homofile og lesbiske. Fortsatt brukes hans utsagn på denne måten. De argumentene som fremføres i en slags moderat utgave i Norge, brukes i dag i andre land for å støtte en slik undertrykkende, stigmatiserende og ekskluderende politikk. Kirka står dermed i en historisk og aktuell politisk posisjon som burde føre til at homofile får en sterk og direkte unnskyldning. Jeg håper den kommer.

Et annet interessant aspekt ved dagens

situasjon er at også de ”homofilikonservative” har måttet bevege seg et godt stykke. Det biskop Kvarme nå gjør i Oslo ligner til forveksling det han og flere skjelte ut biskop Køhn for å gjøre for bare få år siden. Alle snakker om å inkludere homofile i menighetene. Problemet er bare at dette ikke er troverdig. Jeg vil rett og slett ikke la meg inkludere av noen som sier at min måte å leve på og mitt kjærlighetsliv er mindreverdige. Det er ikke mulig å gå inn i en situasjon hvor budskapet i realiteten er at det er synd på deg og vi skal selvsagt inkludere deg på tross av det livet du lever og den legningen du har. Jeg vil ha mulighet til å ta med meg hele livet mitt inn i kirka og feire de gavene Gud har gitt meg. Selvfølgelig skal jeg også kunne ta med meg nederlagene, men samlivet mitt er ikke et nederlag! Det er noe av det største jeg har.

Hvis vi tar 50-tallet som startpunkt har frontene flyttet seg kraftig i homofilidiskusjonene i DnK. Særlig på 90-tallet skjedde det en bevegelse i tenkingen. I denne prosessen representerer lærenemnda enda et steg i riktig retning. Flertallet av biskopene er kommet over på ”den riktige sida”, og vi har fått demonstrert med all tydelighet at kirka ikke representerer én massiv motstander mot homofil og lesbisk frigjøring. Nå er vi kommet dit at en kan begynne å si at det er visse kristne eller kirkelige grupper som er motstandere. Det er viktig. Samtidig står det fatale Kirkemøtevedtaket fra 1995 fortsatt ved lag. Og det blir minst stående til 2007 før Kirkemøtet vil forholde seg aktivt til saken. Dagens situasjon er ikke holdbar. For det første er 95-vedtaket det jeg vil kalle et falskt kompromiss. Det er ingen som kan gi

en teologisk begrunnelse for det skille mellom vigslende og ikke vigslende stillinger som ligger i det vedtaket. Det er dessuten svært vanskelig å forsvare at enkelte medlemmer av kirka skal være b-medlemmer, det er det vi blir ut fra 95-vedtaket. Det eneste reelle kompromisset vil være å likestille de to hovedsynene som lærenemndas uttalelse med all tydelighet viser oss at vi har. Da blir for så vidt konklusjonen at personalpolitikken på dette punktet må vedtas lokalt, av det enkelte menighetsråd og bispedømmeråd.

Et av hovedproblemene i den kirkelige debatten er at den blir en debatt om noen andre. Når en ”homokonservativ” sier til meg at vi er uenige i sak, har jeg bare et svar; vi er uenige i liv. Og det er mye vanskeligere. Nå er det heller ikke slik at homofilidiskusjonen i den norske kirke bare handler om homofili. Den handler i stor grad om hva slags kirke vi skal ha. Dette demonstreres tydelig i den særuttalelsen som Austad og Bondevik (med tilslutning fra 7 andre medlemmer) legger til på slutten av uttalelsen. De beskylder rett og slett de som er uenige med seg for å svekke tilliten til skriften. Når biskoper sier noe slikt om flere av de prestene de har under seg, for det gjør de i realiteten, er det alvorlig. Da sier de samtidig at en åpen kirke med uenighet også på mange andre spørsmål til syvende og sist er en umulighet. Den samlende og åpne folkekirka er truet med disse utsagnene. Det er derfor underlig at dette ikke har ført til større reaksjoner i den offentlige debatten. Det er også underlig å registrere at hele lærenemnda sier at uenigheten ikke er kirkesplittende i den forstand at det truer gudstjenestefellesskapet, men biskop

Bondevik i sine medieuttalelser etterpå halvveis truer med splittelse.

Når en ser på den norske kirke fra mitt ståstedet som ”homofilt samlevende” lekmann er det både gledelig og frustrerende å lese lærenemndas uttalelse. Gledelig fordi den viser at det går framover. Frustrerende fordi prosessen fortsatt er for langsam og fordi jeg føler meg tingliggjort av å få livet mitt diskutert på denne måten.

*Arne Grønningsæter er
Forskningsleder på Fafo og nestleder av
Oslo bispedømmeråd
E-pos: Arne.Groenningsaeter@fafo.no*

To likeverdige syn?

Av Inger Johanne Aas

Uttalelsen fra Den norske kirkes lærenemnd om ”Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken” må i utgangspunktet sies å være et skritt i riktig retning, både for lesbiske og homofile i kirken, og for alle som ønsker en åpen og inkluderende kirke. Den viktigste grunnen til det er at nemndas deling på midten gir grunnlag for å snakke om to likeverdige syn – til forskjell fra de siste åras stadige markering av flertall og mindretall, der mindretallet er blitt framstilt som den tapende part. Når nemnda er delt på midten

i konklusjonene betyr det imidlertid at vi samtidig må håndtere to konkurrerende konklusjoner, som gjensidig utelukker hverandre. Konklusjonene er på ingen måte nye. Den ene argumentasjonsrekke handler om å inkludere og plassere seg sentralt i den forkynnelse Jesus lærte, - i form av likeverd, menneskeverd, at vi er skapt i guds bilde og at vår seksuelle legning ikke har avgjørende betydning i forhold til frellesspørsmålet. Gudbilledligheten bevirker at enhver krenkelse mot medmennesker samtidig blir en krenkelse mot Gud. Videre

blir utsagnet fra apostlenes gjerninger om at "Gud gjør ikke forskjell på folk" avgjørende for likeverdets nødvendighet til tross for mangfoldet. Den andre argumentasjonsrekka opprettholder fortsatt en teksttolkning som forstår skapelsen av mann og kvinne som ubetinget heteroseksuelt normgivende, samt seksualitetens funksjon som kategorisk rettet mot forplantning. Menneskets gudbilledlighet og verd, samt bibelens helhetlige intensjon framstår som underordnet lovanvisninger i enkelttekster. Argumentasjonen konkluderer med at homoseksuelle handlinger i seg selv er syndige og fordømmes som diskvalifiserende for Guds rike, uavhengig av vår tids kunnskap om at lesbisk og homofil kjærlighet er basert på gjensidighet, respekt og likeverd.

Når Lærenemnda legger vekt på at begge syn skal respekteres og aksepteres ser de fullstendig vekk fra at det den andre halvparten av nemnda mener, i praksis utelukker eget syn på saken. Ingen er i mål verken teologisk eller kirkestrukturelt. Kirkens mål må selvfølgelig være en enhetlig konklusjon, som ikke gir noen kirkelige instanser anledning til å diskriminere enkeltmennesker eller grupper. Dobbeltmoralen som Lærenemnda nå profilerer, gir fortsatt mulighet for å avvise, diskriminere og krenke lesbiske og homofile i både ansettelsessaker og i menighetsliv for øvrig.

Krenkende skriftforståelse og skriftbruk

Krenkelse er et nøkkelord, et nøkkel-fenomen og et gjennomgangstema i så godt som alle livsfortellinger og situasjonsfortellinger som kommer fram i det sjelesørg-eriske rom i møte med homofile og

lesbiske. Når lesbiske og homofile oppsøker kirken for hjelp bærer de aller fleste med seg historien om undertrykkelse og krenkelser. Enten som egen erfaring, - eller også som den historiske erfaring av kirkens holdninger.

Når lærenemnda velger et teoretisk fokus på skriftforståelse og skriftbruk gjør de samtidig urett mot et av de viktigste og mest sårbare spørsmålene Biskop Odd Bondevik stilte i sin anmodning til lærenemnda om en uttalelse i homofilisaken. Spørsmålet var om motstanderne av homofilt samliv krenker lesbiske og homofiles menneskeverd med sitt bibelsyn. Riktignok tar nemnda oss gjennom en bibelsk godt fundert forståelse av menneskeverdets ukrenkelighet. Den påpeker at kirkens historie gir eksempler på at mennesker er blitt behandlet på måter som har krenket deres verd, ofte med henvisning til bestemte bibeltekster. Videre fastslås det at gjennom å lytte til disse erfaringene og gjennom å lytte på ny til Skriften, er det blitt kastet lys over disse erfaringene og kirkens egen praksis, slik at kirken har kunnet erkjenne uretten og forandre sin holdning og praksis. Kapittelet om menneskeverd er kanskje det mest oppløftende å lese i uttalelsen. Likevel avfeies krenkelsens mulighet i et konservativt bibelsyn med at:

"det må være mulig å ha et restriktivt syn på homofilt samliv uten å bli anklaget for å krenke homofiles menneskeverd. Det er bred enighet om å fastholde at de resonnementer som er representert blant nemndas medlemmer ikke krenker homofiles menneskeverd."

I merknad tar Kjetil Hafstad avstand fra utsagnet og mener at det ikke er mulig å erklære seg fritatt fra krenkelsens muligheter i egne utsagn. Det burde være innlysende at et utsagn prøves mot den det er rettet mot før fritak fra krenkelse gjøres mulig. Da Åpen Kirkegruppe var til stede med høring i nemnda ble nettopp dette tematisert. Den konservative fløyen hevdet at det ikke var den krenkedes rett å definere krenkelsen. Jeg oppfatter dette som en alarmerende kunnskapsbrist hva gjelder menneskerett og -verd, hvem skal da definere krenkelse? Da den mest utbredte erfaringen lesbiske og homofile selv forteller om i møte med et konservativt bibelsyn nettopp knytter seg til fenomenet krenkelse, burde nemnda også våget å besvare dette spørsmålet.

Kan et bibelsyn være krenkende? Svaret på det må nødvendigvis bli ja. Hele teologihistorien, som lærenemnda også tar for seg deler av, bevitner dette jaet. Bibelsyn og tekstfortolkning må stå i hermeneutisk sammenheng med de konsekvenser tolkningen får. Kirkens tidligere holdninger til spørsmål som slaveri, kvinners posisjon i menighetslivet og synet på skilsmisse og gjengifte vil med nødvendighet i dag kunne anses som krenkende for slavens, kvinnens eller den skiltes menneskeverd. Det samme krenkende bibelsyn forfektes av den restriktive delen av nemnda hva gjelder homofili i vår tid. Det handler rett og slett om at synet på bibelens tekster og måten å forstå disse på ikke har tatt høyde for det levde livet, for realiteten for det enkelte mennesket og har sågar vurdert og klassifisert mennesker etter irrelevante genetiske, biologiske og moralske systemer som man

knytter den enkelte opp mot. Lesbiske og homofile har gjennom mange år fått høre hvor lei seg konservative kristne er fordi de må mene det de mener. Det må bety at det konservative standpunkt også innebærer en bevissthet om den krenkende konsekvens.

Hvem får uttale seg videre?

Uttalelsens dilemma i å presentere to likeverdige syn som samtidig utelukker hverandre, opprettholder og viderefører det gamle dilemmaet kirken har stått i i forsøket på å skille homofil legning og praksis. Hvor går grensene og hva er knyttet til menneskets identitet og karakter som gudbilledlig og likeverdig? Hvem sin erfaringsbakgrunn er det som gis normerende status for rett og galt?

Lærenemnda åpnet i sitt arbeid for et kort møte med Åpen Kirkegruppe. Uttalelsen bærer likevel preg av at det her snakkes *om en sak framfor om og med mennesker*. Når spørsmålet stadig gjentas om hvordan *kirken skal møte lesbiske og homofile*, plasseres lesbiske og homofile i utgangspunktet på utsiden av kirken. Realiteten er at *kirken også består av lesbiske og homofile mennesker*. Forvaltningsspørsmålet er overlatt til Kirkemøtet. Jeg vil på det sterkeste oppfordre til at all videre dialog og debatt om lesbisk og homofiles plass i kirkefellesskapet må ta homofile og lesbiske likeverdig med i debatten.

*Inger Johanne Aas
er prest/dgl.leder, Kirkens SOS i Oslo
E-post: inger.johanne.aas@skbo.no*

Sakleg til seksualitetens lov

Av Rolv Nøtvik Jakobsen

Etter fleire års grundig og krevjande (sam)arbeid avgav lærenemnda i Den norske kyrkja sin ”uttalelse” om homofili. Vi som ikkje var med i dette arbeidet, kan no i etterkant registrere at det har vore gjort med eit sterkt ønske om å kome kvarandre i møte og å prøve å kome fram til eit resultat ulike fløyer i kyrkja kan leve vidare med. Å kunne stå for det ein i løpet av denne prosessen har kome fram til, har for enkelte av nemndmedlemmene også krevd stor grad av sivilt mot. Eg synst det er all grunn til å berømme nemndas medlemmer for det uthaldande arbeidet med å kome kvarandre i møtes, og med motet og engasjementet dei har vist. For det er ikkje ein sjølvstilt sak i vår kyrkjelege og teologiske samanheng å bevisst fokusere på det ein har til felles og vil vere saman om. Vi har sterke tradisjonar for å drive teologi ut frå meir eller mindre stivna (institusjonelle) forskjellar og tilvande konfrontasjonar. Ein lesar vil kunne registrere viljen til å kome utover dette også i nemndas språkbruk. I staden

for det særnorske ordet ”bibelsyn” som ofte har avskjært samtalar på eit tidleg stadium,

(”vi har forskjellig bibelsyn, takk, ha det!”) er det her snakk om ”skriftforståing og skriftbruk”. Og utfallet av denne prosessen var, som kjent, at nemnda er delt midt på og at eit fleirtal av biskopane er positive til homofilt samliv. Eg tenker at det kan vi godt leve med. Dette resultatet viser at det ikkje berre er nokre enkeltpersonar som har skifta syn her. Det har skjedd ei markert holdningsendring på kort tid.

Samtidig som alt dette er sagt, tenker eg at eg saknar eit anna ordskifte om seksualitet i det store og heile. Ein samtale som ikkje berre fokuserer på seksualiteten som problem, men tar utgangspunkt i at seksualitet (enten det er hetero-, bi- eller homoseksualitet) også dreier seg om lyst, glede og moro. Ein samtale der deltakarane også kan bruke eigne erfaringar som ein ressurs. I etterkant av lærenemnda er det på tide med ein slik ny felles samtale om av Jeg kan ikke være sur på en stakkars predikant som bare sier at Jesus døde for menigheten, for deg. Det blir lett det normative: kirkens tidløse tale, å la tradisjonen klinge. Men jeg foretrekker å tenke på teksten som et skjelett, et skjelett som ens egen erfaring, kirkens erfaring,

seksualiteten og kjærleikens vilkår. Og denne nye samtalen bør vere litt annleis.

Triste ord

Omslaget og overskrifta på nemndas publikasjon er ikkje spesielt pirrande og det var kanskje ikkje meininga heller. På bakgrunn av noko gulaktig rabbel ein grå firkant med orda: *Skriftforståelse og skriftbruk med særlig henblikk på homofilisaken. Uttalelse frå Den norske kirkes lærenemnd i sak reist av Møre biskop*. Det er ein tittel som vender seg til dei innforståtte, dei som veit kva ord som "homofilisak", "lærenemnd" og "henblikk" betyr. Dersom tittelen var tema i ein time norsk for framandspråklege, ville det bli tydeleg at den krev stor språkkompetanse og stor innsikt i kulturforståing. Kva betyr dei siste fem bokstavane i ordet "homofilisaken"? Snakkar de nordmenn også om apartheidsaken? Om heterofilisaken? Betyr ordet det same som i ordet kvinnesak eller leikesak? Som ein slik tenkt lærar kjenner eg ei indre glede over at dei første orda ikkje er "skrift-" eller bibelsyn". For saman med ordet "henblikk" ville dei optiske metaforane bli for iaugefallande. Nokre vil vite kva "uttalelse" heiter på nynorsk og korleis det blir uttalt. Timen blir avslutta før ein finn ut kva "reist" betyr i denne samanhengen.

For ikkje å snakke om ordet "lærenemnd". Det er merkeleg kor god det kyrkjelege språket er til å gjere bruk av avpirrande ord. "Sjelesorg" er eit slikt etablert ord som er ei samansetning av to litt triste ord. (Kva er det motsette av sjelesorg? Kroppsglede. Men det er ikkje ei fagterm i kyrkja, merkeleg nok.) Og lærenemnd har litt av den same klangen, klangen frå hitlåta om "tilsynet for høg moral". Det er ein song av

kontrollinstansar i bakgrunnen, vi har edruskapsnemnd, viltneemnd og altså lærenemnd. Kva er det motsette av ei nemnd? Det blir vi utfordra til å finne ut meir om saman.

Det er spennande å sjå for seg ei gruppe som skal snakke om noko som er viktig både teologisk og på alle måtar, og som ikkje kan bruke sine egne erfaringar som ressurs. I alle fall ikkje ope. For i andre samanhengar kunne ein jo tenke seg at det var fint at nokre fortalde om egne homofile erfaringar eller ein delte gode sjølvopplevde forteljingar om det fine og grensesprengande ved forelsking og seksualitet i ein trygg runde. Med eingong eg skriv dette, blir det tydeleg at dette er ei beskriving av ein annan type samtale enn lærenemndas drøftingar. Men den bør også kome i gong i kyrkjelege samanhenger.

Kor eller komité?

Noko som kompliserer lesinga av lærenemndas fråsegn, er ikkje dei vanskelege orda, men mangelen på ein tydeleg forfattarstemme. Dette er eit verk av ein komité og det kjennest befriande med ein gong individuelle stemmer kjem til orde, som i Kjetil Hafstad ulike innspel eller også når Turid Karlsen Seim skriv ei framstilling av homoseksuell praksis i antikken. Men elles er det mogleg å registrere, ned på setningsplanet, korleis eit komitéarbeid kan føre til at svært distinkte stemmer framstår som eit talekor utan eigenart. Det er litt rart for eg er glad i korsong. Eg synst tilmed det gir meining når Wingren beskriv himmelen som å gå opp i eit stort lovsongskor. Er forskjellen på eit kor og ein komité at dei gir uttrykk for lov på ulikt vis? At i det første går stemmer opp i ein høgare einskap.

Resultatet blir ein lovsong. I det andre går stemmene under i ei felles formulering av ein lovtekst.

Det er fascinerande at ei slik nemnd ikkje i det heile refererer til skjønnlitteratur og andre kulturelle ytringar. Eg vil jo tru at filmen *Priest* t.d. har spelt ei viktig rolle for svært mange menneske også med ”henblikk på homofilisaken”. Kanskje viktigare enn mange utgreingar?

Tale om seksualitet som ei dumpehuske (eller pingpong)

Det er vanskeleg å snakke saman om seksualitet. Det er ikkje lett å sette ord på dette merkelege kraftfeltet i menneskelivet som enkeltmenneske kan kjenne seg igjen i og som også gir mening for alle menneske. Og problemet i kyrkjeleg samanheng er i tillegg ei merkeleg dumpehuske-effekt: Dersom du, som eg er ueinig med, meiner dette og argumenterer slik, vil eg meine det motsette og bruke heilt andre argument! I ei tidleg fase argumenterte homofile i kyrkja med at dei var ”skapt slik” (og det høyrtest ut som eit biologisk argument). Konservativt svarte på det ved å vise til nyare forskning om seksuell legning som konstruksjon (i meininga noko ein kan velje (bort)). Dersom samtalen dreier inn på heteroseksualitet, kan dei konservative snakke om kjønnsparitet nedlagd i skaparverket (og det høyrtest ut som biologi), men dei andre (vi altså) svarer ved å vise til nyare forskning om kjønnsidentitet som konstruksjon på ein glidande skala. Det er ikkje lett dette her. Men å oppdage at argumenta er utskiftbare, kan vere ein veg ut av denne runddans.

Det vidare ordskiftet tenker eg, må prøve å

halde fast at ein ikkje kan tenke fundamentalt ulikt om ulike formar for seksualitet. Ein kan ikkje berre spele biologikortet eller ulike konstruksjonismekort (som gjeld legning og kjønnsidentitet) heilt vilkårleg etter samanhengen. Og her trur eg tekstar frå nemndas arbeid kan hjelpe oss å halde fast nokre felles utgangspunkt.

Noko av det mest spennande i nemndas fråsegn er dei to sidene med redegjering om ”Tendenser i nyare kjønns teori” der det blir tatt til etterretning at kjønn er ”sosialt og kulturelt konstruert” (s.30-31). Men som ei allmenn innsikt som må gjelde all tale om kjønnsidentitet og også all seksuell legning, blir ikkje dette ståande. For den eine halvparten av komiteen blir desse innsiktene henta opp berre når det er snakk om den seksualiteten som *ikkje* er basert på kjønnsparitet i skaparverket. Eg veit ikkje heilt kva eg meiner om konstruksjon og biologi. Nettopp derfor vil det vere viktig å kunne føre denne samtalen vidare i ein annan samanheng.

Eg trur at samtalen om kva ordet ”skaping” betyr i ein kristen samanheng, med fordel kan bli ført vidare. Skaping treng verkeleg ikkje vere identisk med det biologisk gitte, med skapingsordninga i ein eller annan fasong. Også det som ikkje er biologisk gitt, men kulturelt formidla eller resultat av menneskeleg arbeid, kan vere ein stad der menneska møter skapinga. Og dersom ein i tillegg opererer med skaparens vilje, er det jo heilt opplagt at identifiseringa med biologiske lover tenderer til å bli meiningsslus.

Eg blir litt forundra når teologar i etterkant

av utgreiinga, argumenterer med "kulturelle skript" som gjeld for dei som er homoseksuelle eller som kan tru at dei er det, og med biologi og skaping når det gjeld dei som er som dei sjølve. Rektor ved Praktikum på MF har vore i tenkeboksen, men kom ut igjen gjennom same dør han gikk inn. Ein viktig grunn for det, var det svaret han kom fram til på spørsmålet "Hva betyr de signaler vi møter rundt oss for dannelsen av vår seksuelle driftsretning?" Hans forgjengar, biskopen i Agder og Telemark, gjer seg liknande tankar etter å ha kome ut av lærenmndas rom: "Man kan således med rette tale om en heteroseksuell orden i skapelsen." Og vidare: "Er det klokt å stille opp homofilt samliv som legitimt "skript" når det er allmenn psykologisk innsikt at flere unge gjennomgår faser med ambivalent driftsretning? Personer blir i vår kultur overbevist om at de er homoseksuelle fordi den sosiologiske kategori "homofil" er så fastslått og så bekreftet i dag. Men ikke alle er "skapt sånn", sier nyere kjønnsforskning. - Tanken om en homofil "identitet" er for øvrig en ideologisk konstruksjon fra 1800-tallet, skapt ut fra den moderne psykologis fremvekst." Det som ikkje blir nemnt her, er at dei same forskarane han stør seg til her i den siste setninga "for øvrig" vil karakterisere heteroseksuell identitet som "en ideologisk konstruksjon fra 1800-tallet".

Det er på bakgrunn av dette at eg har lyst til å innkalle til ein ny samtale om seksualitet i det store og heile. Eg trur mange av innsiktene og erfaringane som er kome opp i samtalen om homofili, også kan vere nyttige for å forstå andre formar for seksualitet, og motsatt at mykje av det fine som blir sagt om heteroseksualitet også kan bli

brukt for å beskrive andre typar seksualitet. Med andre ord ligg alt til rette for ein fruktbar og vakker samtale.

Og i tillegg: Kyrkja kome langt i forhold til samfunnet elles når det gjeld forståing av homofile og lesbiske sin situasjon. Det er jo å håpe at ein slik felles samtale, vil føre til at kyrkja kan nærme seg folkets (det er trass alt dei fire første bokstavane i ordet "folkekyrkje" det er snakk om) forståing av samboarskap. Men som det er no, er faktisk heile bispemøtet avvisande til samboande heterofile prestar. Kanskje vi skal *reise* ei sak om det, også?

Kjelder

<http://www.kirken.no/larenemnd/laeren06/index.html/http://www.kirken.no/agder/nyhet.cfm?nyhetid=74032> frå 20.1.06
Halvor Nordhaug: "Grunn til nyorientering", kronikk, Vårt Land 27/1-2006

Rolv Nøtvik Jakobsen er førsteamanuensis ved Det praktisk-teologiske seminar r.n.jakobsen@teologi.uio.no

1. Søndag etter påske

23. april 2006

Prekentekest: Salme 116, 1-9

Lesetekster: 1 Kor 15,12-2 Hebr 13,20-21

Intervju med Martin Ravndal Hauge

Spørretimen om Salme 116

I arbeidet med denne prekentekestkommentaren har NNK prøvd seg på en ny homiletisk innfallsvinkel: intervju. Vi var så heldige å få tak i Martin Ravndal Hauge, seniorprofessor i det Gamle Testamente ved det Teologisk Fakultet, og etter en telefonsamtale ble vi blitt invitert hjem til spørretime i Hauges rekkehus på Ullern.

Min skriver Åsmund Bakkevig og jeg ble vist ned i husets kjellerstue der professoren serverte mørk sjokolade og nytrukket te i hånddreide keramikopper på et vakkert antikt skrivebord i art nouveau-stil. Mellom seriset, båndopptaker og skrivesaker ligger to velleste bøker: 1930-utgaven av Bibelen og de gammeltestamentlige salmer på hebraisk. Vi tok plass rundt bordet og spørretimen var i gang.

Hva slags salme er dette?

- Salme 116 er en takkesalme. Det sentrale tema er takknemligheten til Herren over at han har hjulpet salmens subjekt, over at Han har reddet det fra døden.

Enn så lenge, enn så godt, altså: Herren er god. Men er det slik at tekstens subjekt virkelig var død, i konkret forstands?

- Det vi vet, eller tror, svarer Hauge, er at mønsteret fra død til liv blir brukt som

motiv i en rekke salmer av denne typen. Døden blir framstilt som en situasjon: jeggskikkelsen er død og roper, Guddommen griper inn og løfter, frelser og frigjør den ropende. Dette må forstås som en frelse i verden, en konkret bevegelse innenfor en ontologisk geografi der døden og livet er de sentrale steder og tekstens subjekt befinner seg på veien mellom disse. Salmens siktemål er således å uttrykke en religiøs forståelse av livet.

Salmen peker altså i retning av en slags spirituell død?

- Ja, det peker på et menneskeliv der man tuller seg selv bort. Hauge avfeier at dette kan reduseres til et etisk spørsmål. - Hvis man ser på det hebraiske ordet som er oversatt med "umyndig" i vers 6 kan dette også oversettes som naiv, ung, uerfaren, en som trenger veiledning. Denne personen er en i den gjengen som Jahve tar seg spesielt av, slik som de fattige, de enfoldige. Guddommen blir en slags visdomslærer som griper inn og rykker ut. Ordene nådig, rettferdig og barmhjertig blir dermed et uttrykk for denne erfaringen: en tung Gudsbejelse, et credo. Den samme erfaringen gjør Moses når han spør Gud: "La meg få se din hellighet" i Eksodus 33:19. Gud lar ikke Moses få den spesialbehandlingen han her ber om, for mennesket kan kan aldri se Gud ansikt til ansikt, men bare møte Hans bakre vesen. Denne Guds bakside er den sublime gudsåpenbaring, det guddommelige i seg selv er godhet, nåde og miskunnelse. Slik er Han.

I Salme 116 faller sjelen til ro i dette credoet, fordi Herren har gjort vel imot den. Men hva slags sjel snakker vi egentlig

om? Den forståelse av sjelen som vi opererer med oppstod vel lenge etter denne salmen ble skrevet?

- Pass, pass, melder Hauge. Men han kan ikke helt dy seg: - Ordet sjel brukes som ytterpunkt for livet, for mennesket i sitt mest konsentrerte forhold til Guddommen. Når mennesket i sin dypeste religiøse lengsel søker Gud, så brukes ordet sjel. Både i Salme 116 og Salme 42 har jeg-personen en dialog med sjelen, og begge steder er den urolig, nedtrykket, bekymret. Jeg-skikkelsen formaner den: "Fall til ro igjen, min sjel, for Herren har gjort vel i mot deg", slik det står i 116:7.

Fordi den må formenes, fremstår sjelen som noe umyndig og barnlig, og dette gjør vel at den kan tolkes i retning av menneskets emosjonalitet. Sjelen opptrer som et slags passivt objekt for magneter, et uttrykk for menneskets uro. Det er et nydelig bilde i Salme 131: "Jeg har brakt min sjel til ro og gjort den ganske stille, som et lite barn hos sin mor når det har stilt sin tørst; slik er min sjel i meg." Her opptrer sjelen i bilde av det urolige og umyndige barnet som til slutt omfavnes av den vise, som tar sjelen på fanget og vugger den med myndige og fredfylte ord. Slik sitter de sammen og venter på Guds time.

Men i Salme 116 er det vel snarere slik at Gud griper inn for å roe sjelen? Fra vers 1 til 7 gjennomgår jeg-skikkelsen et voldsomt drama, fra å ha vært innsnørt i dødens lenker til at Guddommen griper inn og gir jeg-skikkelsen et referansepunkt i tilværelsen som ikke er berørt av kaos-reftene.

- Det er riktig. Og man kan også legge merke til at i Salme 116 brukes både "jeg"- og "vi"-form. Dermed kan den tolkes som

individuell og kollektiv bekjennelse i et religiøst språk, et språk som utgir seg for å tale sant om livets mysterier. Den personlige erfaringen deles med andre og gjensjennelsesmotivet oppstår. Professoren er tydelig engasjert. - Teksten bruker et symbolspråk, som innbefatter det hele. Man kan spørre om salmen snakker om livet etter døden, om den snakker om krig eller fare, eller om den snakker om noe annet, men dette står helt åpent; den eneste måten å snakke normativt om teksten på er å bygge sine egne erfaringer inn i talen.

Hvordan ville Hauge selv arbeidet med teksten, hvordan ville han brakt sine erfaringer inn i talen om den?

- Jeg måtte levd med den. Selv har jeg ingen erfaring med preken, men når jeg skriver prekenkommentarer begynner jeg som Bibeltekniker; jeg går inn i teknikken, ABC'en, og så begynner teksten å leve. Jeg ser på noe fremmed, noe GT-lig, kanskje noe ukristelig, tenker, jobber, begynner å si at dette betyr det og det. Det oppstår en samtale mellom meg og teksten. Det hele begynner i det fremmede, i respekten for teksten, man må ikke overdøve teksten før man har forstått den, da vil den jobbe mot deg, den blir en fiende. Jeg forstår at mange prester er så overarbeidet at de ikke klarer å gjøre det ordentlig, at mange går på tomgang. Selv er jeg luksuserbeider når det gjelder predikantvirksomhet. Men jeg syns man skal unngå å legge en forenklet kristologisk fortolkning på teksten.

Seniorprofessoren tar en pause, tenker seg om. - Jeg mener at kristologien må romme en antropologi. Bare slik vil den oppfylle teksten selv, fordi teksten handler også om hverdagen, om tannpussen og vortene. Jeg

kulturens erfaring gir kjøtt og blod. Først når disse bringes inn blir en preken virkelig normativ, da kommer man nærmere sannheten. Prekenen blir ikke normativt sann hvis ikke ens egen erfaring klinger med i det man sier. Det å tale sant om Gud er også å tale sant om seg selv.

Men vi trenger noe kjøtt å kle skjelettet i: vil det ikke være naturlig å lese den kristologisk, ettersom den jo skal brukes i kirkelig sammenheng?

- Joda, og også for meg som Gammel Testamente-forsker vil en kristologisk lesning av Salme 116 være helt i orden. Men den bør ikke leses innenfor den tradisjonelle forståelsen av løfte og oppfyllelse, for dette er ikke en profetisk tekst. Dette er snarere et uttrykk for det religiøse språk, den religiøse form, som Jesus-skikkelsen har blitt støpt i. Tenk bare på korsordene "Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?" fra Salme 22; Jesuskikkelsens død og liv har blitt tolket inn i dette mønsteret. En tekst som Salme 116 knytter påskehistoriens tale om død og liv til det enkelte mennesket. Alle mennesker inkarneres i denne skjebnen - en kan ikke leve uten at dette blir ens skjebne. Hvert liv blir et skygge av mønsteret, av forbildet: jeg som levende kan ikke la være å leve i denne skyggen.

Salmen er kan altså ses på som en observasjon av grunnvilkår ved tilværelsen. Men hvordan kan man formidle dette i en preken?

Prekenen bør bli en applisering av påsken, slik teksten bekrefter det som skjedde i påsken. Prekenen kan utvide teksten ved å trekke inn folks liv som noe som reflekterer den samme begivenhetsrekken, slik

middelalderske helgenbiografier alltid ble snekret etter mønster av Jesu liv. Det blir en klisjé, men det er riktig måte å gjøre det på. Når alt kommer til alt, er vi alle helgener, mer eller mindre lysende. Og jeg tror nok at det er dette teksten handler om, etterfølgelsen. Å gå igjennom samme skjebne igjen, å gå ut i hverdagen og risikere det samme, de samme lover og den samme virkelighet, det er skjelettet i teksten, og det er en historie som skjer hele tiden.

Intervjuet ble gjennomført mandag den 20. mars av de ydmyke studenter Eystein Alexander Elde og Åsmund Fjermeros Bakkevig.

2. Søndag etter påske 30. april 2006

Prekentekest: Joh 21,15-19

Lesetekster: Sal 23; Hebr 13,20-21

Av Elisabeth Tveito Johnsen

Elsker-du-meg-spørsmålet

Elsker du meg? Det gjelder å svare raskt og tydelig dersom elsker-du-meg-spørsmålet dukker opp. Spørsmålet er vanskelig å stille og vanskelig å besvare. Den som stiller det har sannsynligvis gått rundt med en nagende tvil lenge. Elsker hun meg? Han har lett etter tegn som kan avkrefte den nagende tvilen. Men til slutt blir tvilen så sterk at han må spørre henne rett ut: "Elsker du meg?"

Hun som får spørsmålet må ikke så mye som trekke pusten før hun sier: "Ja, selvsagt min kjæreste, jeg elsker deg!" Bare det å nøle et ørlite sekund kan få ethvert svar til å miste sin troverdighet. Hvis hun elsker ham da. Det kan være hun nøler, og dermed bekrefter mistanken hans om at hun ikke elsker ham. Selv om hun sier at hun gjør det.

Elsker-du-meg-spørsmålet er et av de spørsmålene som blottlegger relasjonen mellom to mennesker. Det blir et enten eller. Bakenfor spørsmålet ligger det ofte mistanke om et svik, eller et kjent svik.

Jeg tror mange som skal på gudstjeneste 2.søndag etter påske har dette som referansegrunnlag for elsker-du-meg-spørsmålet. Enten har de selv stilt spørsmålet. Eller de har måttet besvare det. Det å høre prekenteeksten lest opp kan røre ved de mest eksistensielle strengene i mange menneskers liv. Sånn sett er dette en veldig spennende prekenteekst. Det som gjør den spennende er også det som gjør den krevende og vanskelig.

Peter og Jesus

Jesus stiller Peter elsker-du-meg-spørsmålet tre ganger. En gang for hvert av Peters svik. I deres relasjon var sviket kjent. Begge to visste at de hadde noe uoppgjort mellom seg. Hvordan var det for Jesus å stille Peter spørsmålet? Hadde han en nagende tvil om hvorvidt Peter elsket ham? Eller stilte han bare spørsmålene for å gi Peter en mulighet til rette opp for sitt svik? Var Jesu spørsmål av eksistensiell eller pedagogisk art?

Vi er vel vant til å tenke mest i den pedagogiske retningen. At Jesus stilte spørsmålet for å hjelpe Peter. Men det kan også tenkes at det var et reelt spørsmål fra Jesus sin side. Det gir mest dynamikk å ta Jesu spørsmål på alvor. Det får fram at det er store ting på spill. Det er et enten eller.

Kan det tenkes at Jesus var redd for å stille spørsmålet? Redd for at Peter igjen ville svikte ham? Peter hadde jo gjort det før. Jesus har sett seg ut Peter som den som skal videreføre hans virke. Dersom Peter ikke lenger elsker ham har Jesus satset på feil mann.

Peter svarer at han har Jesus kjær alle tre gangene. Det er ikke vanskelig å se for seg hvor pinefullt det er for Peter å få spørsmålet. Jeg ser for meg at Peter svarer umiddelbart. Han ønsker å svare slik at Jesus forstår at han elsker ham. Men sviket som ligger bakenfor spørsmålet gjør at det ikke er lett å svare troverdig. Peter blir stadig mer bedrøvet når Jesus spør ham for tredje gang. Han får kjenne hvor vanskelig det er å gjenopprette tilliten og å bli trodd etter et svik.

Peter bekrefter sin kjærlighet til Jesus. "Herre, du vet at jeg har deg kjær." Historien kan gå videre. Jesus kan likevel få gitt Peter oppgaven. "Fø mine lam." "Vær hyrde for mine sauer." Men det var et øyeblikk det så ut til at alt skulle gå i stå. Peter og Jesus befant seg i en enten eller situasjon. Det var ikke selvsagt at det skulle gå bra.

Gud og menneske

Jeg gløttet litt på noen få av prekenene som ligger på nettet til denne søndagen. Flere predikanter har brukt teksten som en eksempelfortelling på forholdet mellom Gud og menneske. Fortellingen om Jesus og Peter fremstilles som en gjentagende fortelling der menneske gang på gang svikter Gud, og der Gud gang på gang gir mennesker et ny sjanse. I flere av prekenene portretteres Gud som lei seg og såret. Gud er skuffet fordi vi ikke elsker ham (Gud er ham i alle disse prekenene). Gud må trøstes.

Jeg liker i utgangspunktet gudsbilder som fremstiller Gud som påvirkelig. At Gud røres og berøres. At Gud ikke er selvbe- roende i sin fjerne himmel (E.Johnsen: She who is). Men det er en stor forskjell på om Gud blir skuffa over at menneskene ikke elsker ham, eller om Gud blir skuffa fordi menneskene ikke elsker hverandre.

Dersom teksten brukes til å påpeke manglende kjærlighet til Gud blir den fort moraliserende. "Nå har Gud gjort alt for deg. Skapt deg. Gitt sin sønn for deg. Og stått opp for deg. Også elsker du ham ikke? Du burde skamme deg, utakknemlige barn." Gud skal elskes for sin egen skyld i følge dette gudsbildet. Jeg tror absolutt ikke

Gud trenger denne typen kjærlighet. Gud klarer seg helt fint uten. Og jeg tror egentlig vi klarer oss helt fint uten gudsbilder som appellerer til dårlig samvittighet over manglende gudskjærlighet. Dersom gudskjærligheten mangler er det ikke et påbud om å elske Gud som kan gi personen kjærlighet til Gud. Kjærlighet kan ikke tvinges frem. Ei heller til Gud.

Men jeg tror virkelig Gud blir berørt når mennesker stiller hverandre det ytterst eksistensielle spørsmålet: Elsker du meg? Gråter av glede når menneskene klarer å bygge opp igjen tillit. Og av sorg når det ikke er mulig å gjenopprette det som er skadet. Dette er et gudsbilde som gjør at våre liv er viktige for Gud. Det vender våre blick mot hverandre ved at Gud har sitt blick vendt mot oss. Gud trenger ikke å bli elsket. Det er mennesker som trenger å bli elsket. Og det er mennesker som i sine relasjoner noen ganger må utsette hverandre for det svært ubehagelige spørsmålet: Elsker du meg?

2.søndag etter påske er en av påsketidens gudstjenester. Fortsatt feirer vi at Jesus seiret over døden med kjærligheten til oss mennesker. Forsoningen med stor F hadde allerede skjedd den dagen Peter møtte Jesus på stranda. Usikkerhetsmomentet var ikke om Gud kunne elske Peter etter sviket. Usikkerheten var knyttet til hva Peter vill gjøre etter sitt eget svik mot det han trodde på og den han trodde på.

Kollektbønn

Gud, takk for at du elsker oss uten forbehold. Takk for at du elsker oss også når vi svikter både deg og vår neste. Vi ber deg; Gi oss styrke til å leve ærlig slik

at vi ikke sårer dem vi er glad i. Det ber vi om i Gud Skaperens, Frigjøreres og Livgiverens navn Amen.

Salmetavle

NoS 69	
NoS 30	
NoS 10	
NoS 92	online.no/~verlik/preken/2002/002.html
NoS 95	
NoS 23	prekenhjelp.net/Paasken,%20II/z%20sondag%20etter%20paaske.htm http://www.flatanger.kommune.no/kirke/Prekener/Tilgivelse%20og%20kjaerlighet.htm

Elisabeth Tveito Johnsen er høyskolelektor i religionspedagogikk ved Det praktisk teologiske seminar
E-post: e.t.johnsen@teologi.uio.no

1. mai 2006

Prekentekest: Luk 6,31-35

Lesetekster: Mi 6,8; Jak 4,13-17

Av Jørgen Vik

Til dagen

Nå for tida fremstår 1. Mai for meg som en viktig, men akk så plaget dag. For i skrivende stund er Frp i følge meningsmålingene landets største parti. Og 1. Mai kan du være sikker på at Frp med Hagen og Jensen i spissen taler varmt sine partisaker, og kanskje trekker de flere folk enn den stakkars Ap-ordføreren med slagord på huskelapp.

Det jeg mener er at 1. Mai er i bevegelse. For de aller fleste er det en fridag. I år er den på en mandag til og med. Langhelg på hytta og båten på vannet. Årets første utepils og etc etc. Hvor mange bryr seg om togene? Og hvor mange bryr seg om gudstjenestene? 1. Mai har på sett og vis falt fra hverandre som et stort kulturuttrykk. Nå er togene mer og mer som vandrende subkulturer. Og inne i dette mylderet skal kirka feire gudstjeneste.

Til kirka

I dag er det kanskje mer enn viktig å tenke på kirka som en internasjonal størrelse. At kirka i bunn og grunn var globalisert lenge før ordet ble moderne. Kirka er internasjonal og arbeidernes dag er internasjonal. Vi har mange som ikke blir tilkjent menneskerettigheter. Og vi har mange kristne martyrer i verden, den globale.

Til prekenen

Jeg veit at ulikhetene mellom arbeiderbevegelsen og kirka er opplagte, men allikevel. Det er også store likheter. Begge kan sees på som en bevegelse for rettferdighet. Rettferdig fordeling, arbeidsvilkår, solidaritet og et rettferdig forhold til Gud.

Begge er i utgangspunktet internasjonale og begge har tatt til ordet for de svakeste i samfunnet. Slik har det vært.

Men nå. Hvor selvoptatte er egentlig arbeiderbevegelsen og LO? Jeg skal ikke begynne å mase om personstrider og lokal korrupsjon og mediarådgivere og politikere som aldri har jobba med annet enn politikk i hele sitt liv. Jeg tenker at arbeiderbevegelsen står i fare for å bli selvoptatt fordi den har blitt individualistisk. Konkurransetsetting og markedstilpassing kalles det når staten og statsapparatet blir gjort til en serviceinstitusjon. Når vi i Norge opererer med stykkpris på gamle folk på gamle hjem så setter vi prislapp på folk og folks liv og død. Når vi setter stykkpris pr pasient som blir behandlet, når vi setter stykkpris på hver student som blir uteksaminert fra universiteter og høyskoler, når vi godtar begreper som ”effektivt omsorgsvesen”. Da kan solidariteten synes borte. Og internasjonal solidaritet. Hvem bruker det begrepet?. Vi tenker *oss* og *dem*. Og vi har glemt ordet *vi*. Staten det er vi. Men neida. Alt kan prises med penger. Menneskeliv og kunnskap. Overtid på jobben og to hjerte-transplantasjoner. Stykkprisfinansiering. Å, Gud fri oss fra ivrige sosialøkonomer som har glemt at alt menneskelig har uendelig verdi.

Og hvor selvoptatt er kirka egentlig? Når kirka gnåler og gnåler om sexliv og hvor lite penger den har. Eller: for å si det kort. Hver gang kirka selvtilfreds snakker om min tro og ikke vår. Hver gang en eller annen står fram og hevder at hun eller han er sikker i sin tro. Ja da får jeg lyst til å rope: det er ikke din tro! Du eier den ikke. Den er vår. Vår sammen. Gud fri oss fra

selvoptatte kristne. I bunn og grunn hører sammen. I bunn og grunn er vi én.

Egentlig veit vi hva det heter. Det heter ikke min tro, men vår. Det heter ikke min helse, men vår. Det heter ikke mitt liv, men vårt. Det heter ikke min framtid, men vår. Det heter ikke min mat, men vår. Det heter ikke min verden, men vår. Det heter ikke min Gud, men vår.

Jeg tenker at testen for både kirka og arbeiderbevegelsen ligger i nettopp dette. Klarer vi å tenke vi? Måtte 1. mai bli en dag der vi øver oss i å tenke vi. Slutter å tenke oss sjøl mot de andre og begynne å tenke vi. Hjemme hos oss sjøl og på arbeidsplassen. I Norge og resten av verden.

Det er sånn Gud tenker. Det er evangelium i *vi*. Inkarnasjon. Gud tenker *vi*. Bare les hva Jesus sier i Lukas 6,31-35.

Kort bønn

Kjære Gud. Lær oss å se likheter der ulikhetene er åpenbare. Styr du tankene og handlingene våre og lær oss å tenke vi.

Salmetafle

Jørgen Vik
Prostiprest i Nedre Romerike Prosti
E-post:
est.skedsmo@skedsmo.kirken.no

NoS 765
NoS 698
NoS 733
NoS 952
NoS 187

3. Søndag etter påske

7. mai 2006

Prekentekest: Joh 14,1-11

Lesetekster: Sal 126; 2 Kor 4,14-18

Av Ingebrigt Røen

*Gje meg handa di, ven, når det kveldar,
det blir mørkt og me treng ei hand*

Sondre Bratland

Nattevandrerer på leit

I Trondheim sentrum åpnet vi Vår Frue kirke om natta mens jeg arbeidet i Kirkens SOS. Kirkens porter slått åpne midt om natta og lys tent innenfor fikk mange studenter til å stanse. Ei natt kom to kamerater. Den ene ville ikke inn, men måtte vente på vennen som gikk inn i kirka for første gang på mange år. En hel time tok det før han var helt framme ved alterpartiet. Hans pilegrimsvandring foregikk både i kirkens rom og hans egne, indre rom. Da han etter en time var helt framme i koret, stod kameraten fortsatt utenfor, i snakk med en frivillig kirkens representant. Ei slik kirke vil jeg ha. Ei åpen kirke hvor medlemmene går stykker av livs- og trosveien sammen med nattevandrerer på leit. En kirkeport slått åpen nattes tider er et viktig symbol på at "I min Fars hus er det mange rom".

Dagen

Jubilate er dagens navn etter Salme 66,1. På 3. søndag etter påske skal vi juble over oppstandelsen. Men jubelen er ikke alene. Jesusdisiplenes tårer i trengsel er jubelens tvilling. I alle tekstene er denne spenningen tydelig. "Hemlängtan" var tidligere

svenskenes navn på dagen, nå "Vägen till livet". "Guds folks hemlängtan" sier man i Finland. Pilegrimsmotivet er framme i mange av tekstene.

Avskjed: Angsten og løftene

De sitter til bords med Jesus for siste gang når han holder Avskjedstalen sin til disiplene (kap 14-16). Han gir kjærlighetsbudet (13,34). Men Peter skal fornekte tre ganger, Judas er gått ut for å svike med nattverdbrodet i munnen og Jesus sier han skal dø. "Det var natt" (13,30). Mørke, svik, trengsler og tap danner altså rammen om "La ikke hjertet bli grepet angst". Men også løftene. Jesus kommer og tar dem til seg (v.3). Han lover svar på bønn (v.13-14), og sier at de ikke skal bli værende igjen alene når han dør. Han vil komme til dem (v.18) ved å sende talsmannen, sannhetens Ånd. Avskjedstalen i sin helhet er opptatt av problemene Jesu død skaper for disiplene. Johannes taler til disipler som opplever kontrast mellom liv og løfter.

Dumme spørsmål?

Johannes er glad i "dumme" spørsmål. Her gir Tomas (v.5) og Filip (v.8) Jesus anledning til å svare slik at mange av oss husker det utenat 2000 år senere. Blir det en prekenoppgave å fastholde spørsmålene og omtale spenningen mellom liv og løfter uten å forklare eller snakke utenom? Slik at tilhørerne kjenner igjen spørsmålene sine og forstår at det er rom for spørsmål i et kristenliv. Og at "svaret" noen ganger ligger i å stille spørsmålene – til Jesus.

Redde pårørende

Dette ligner på spørsmål fra redde pårørende. Er det noe han vil si til oss nå som han skal dø, noe vi kan bære med oss?

Hvordan skal vi greie oss alene? Og vil relasjonen bestå også etter døden, skal vi møtes igjen?

Gje meg handa di, ven,

når det kveldar, det blir mørkt og me treng ei hand”. Sondre Bratlands ord beskriver det viktigste: Å ha ei hand å holde i. Disippelens svar på ”Jeg er veien” er å gripe Jesushanda.

”Tett ved sida mi går Jesus, alltid vil han vera med”.

Lesetekstene

Salme 126 er en Sionsalme innen Festreis-esalmene (120-134). Pilegrimene synger sin takk til Herren som gjorde ”store ting”. Det var ”som en drøm”, ja, munnen ble fylt av ”latter” og ”jubelrop” da Gud ”vendte lagnaden” til Sion. ”Vend vår lagnad, Herre”, legger de straks til. For nå sås det igjen med tårer,- men allerede til høsten skal de bære sine kornband med jubel, synger de med håp.

2 Kor 4,14-18 kontrasterer nåværende ”trengsler” med ”en evig rikdom av herlighet” som ”er uendelig mye større”. Pilegrimer bruker v.18: ”Vi har ikke det synlige for øye, men det usynlige”. Oppstandelsen er håpets fundament (v.14).

Grepet/Rystet av angst

Bli grepet (tarassein) kan også oversettes ”bli rystet”, slik det brukes for å beskrive Jesu reaksjon ved Lasarus’ død (11,33) og overfor egen død (13,21). En kristen som opplever motgang kan rystes i sin trostrygghet. Passer ikke Gud på? Hører han ikke bønn lenger? Verden kan forvandles til et utrygt sted hvor ingen hjelper. Ei kvinne beskrev angsten sin som en ball. Den fylte hele magen, men det var

ingenting i den. Var det fraværet som skapte angsten? Fraværet av mening, noen som var der, fraværet av Han som hun var skapt til å tilhøre.

Gud og meg

”Tro på Gud og tro på meg”. Dette er ikke godord som skal løfte dem ut av angsten, men ord som minner om at angsten ikke er det eneste. Han er der – og dermed Gud. Vi skal ikke prøve å frata mennesker deres ekte følelser. God trøst handler ofte om å la være å trøste, og bare være der. ”Nå sitter jeg her sammen med deg ei stund. Hvil deg, du nå”. Den medkristne ved senga gestalter gudsnærværet, representerer det store nærværet i eksistensiell ensomhet.

Rom

I år tømte jeg ”min fars hus”. I snart 50 år har jeg vært velkommen til mors og fars hus. Et åpent, varmt og betjent fars- eller morshus er godt mot eksistensiell angst. Tilhørighet, å være ønsket, relasjon. Tro og frelse handler om det. Frelse kan beskrives i rettslige termer. Her beskrives det relasjonelt. ”I min Fars hus er det mange rom”. Jesus forlater dem for å samle dem.

Mange rom

Dette er det fineste som står i hele Bibelen, synes jeg. Mange rom betyr mange *nok* rom, at det er god plass hos Gud! ”Der det er hjerterom er det husrom” er et forslitt, men sant ordtak. Det er Guds hjerte det handler om. Der er det rom for alle som vil, også fornektene som Peter (13,38 og 21,15ff) og tvilere som Tomas. Jeg tenker også at det er mange *slags* rom med plass for mange slags mennesker. Vi trenger ikke forstille oss og bli annerledes enn vi er.

Morskjøkken

Jeg maler sjelden himmelbilder for mine tilhørere. For sjelden. Men ett bilde på håp og himmel har jeg, og det er at ett av rommene i farshuset må være et morskjøkken. Der det lukter av nybakt brød og stoler er satt fram og det lyder: ”Vær så god, sitt ned”. Et annet bilde på himmelen er huset som vandreren/pilegrimen får øye på langt der framme mens mørket faller på. ”Mitt” hus er rødt, vinduene opplyst, jeg vet at jeg er velkommen og huset heter ”Hjem”.

Veien

Når Peter (13,36), Tomas (v.5) og Filip (v.8) spør etter veien, svarer Jesus at det er han som *er* veien. Veien er en person. Sannheten og livet er her sannsynligvis underordnet veien og innholdsbestemmer den. Veien ble en viktig metafor for de første kristne. De ble kalt de som ”tilhørte veien” (Acta 9,2). Her handler det ikke om moral, men veien til frelse. Jesus har ikke sagt at den går rett fram. Men at den fører til himmelske rom.

Sannhet og liv

Tro handler om selve livet. Jo nærmere livet, jo nærmere Gud. Jo nærmere det sanne og ekte, jo nærmere Gud. Dette er vaksinasjon mot hykleri og forstillelse. Gudstro handler om levd liv, bekjennelse og tilgivelse. Vi eier ikke sannheten, men følger den. Vi følger sannhet og liv for å gripe det, slik vi selv er grepet. Det er mer hjerte enn hode i teksten, det handler mer om å følge enn om å forstå. Notto Thelle sier at ingen eier hele sannheten, men vi står nakne overfor sannheten. Thelle anbefales som prekenforberedelse.

Jesus og Faderen

Filip ber Jesus vise dem Faderen. Og avslører dermed at han ikke kjenner Jesus, selv om han har kjent ham i flere år. ”Den som har sett meg, har sett Faderen” (v.9). Å kjenne Jesus innebærer å vite at han er ett med Gud selv. Slik Jesus er, slik er Gud.

Tro for gjerningenes skyld

Det var mye disse disiplene ikke forstod. Og likevel holdt de seg til Jesus. Noe i det han sa og gjorde, noe ved den han var, gjorde at de ville være der han var. Mange har kommet til tro fordi de møtte godhet fra Gud – gjennom hans folk på jord.

Målet

At tilhørerne skal bli (værende) disipler er vel hensikten med disse Jesusordene. Hold ut prøvelsene, for herligheten venter. Og vegen dit er jeg, så følg meg.

Enerom eller fellesrom?

Hva slags rom er det Jesus er i ferd med å gjøre i stand til oss? På sykehus håper de fleste på enerom. Men kanskje er det fellesrommene det er gjort mest ut av i himmelen?

Kollektbønn

Fader vår, du som har mange rom i din himmel, gi oss å tro at det er plass for oss der. Du ser vårt strev, Herre Jesus. Angstens grep. Depresjonens mørke. Urettferdig lidelse. Du som har gått gjennom lidelse til oppstandelse og himmelsk herlighet, hjelp oss å ikke gi opp, men huske himmelhåpet og holde ut til vi er framme. Gje meg handa di, ven, når det kveldar, det blir mørkt og me treng ei hand.

Gudstjeneste- og prekenidéer

- Vandring i kirkerommet/-ene

Prekendelen kan denne søndagen være en pilegrimsvandring i kirken hvor bilder, tekster, figurer og lignende er plassert ut til lesning og meditasjon. Gå gruppevis? Gruppene samtaler underveis?

- Nattverd på kjøkkenet?

Hvis det er et kjøkken/-bord i kirka, kan enten vandringen legges om dette eller nattverd serveres med bordsetninger ved kjøkkenbordet og med hjemmebakt nattverdbråd.

- Be for forfulgte kristne

Kristne blir forfulgt mange steder i verden. Bønn for dem er naturlig denne søndagen.

- Preken med ryggsekk, kompass, kart, niste osv. Om å gå seg vill, bli forlatt, vente på og hjelpe hverandre. Når vi ikke finner hjem, sender Gud Jesus på leteaksjon. Kjentmannen.

- Et tomt kors

Hold hele påsketidsprekenen over et tomt kors du tar med. Jesus led, men er nå i herlighet. Om å feste blikket på korset som vårt håp og holde ut i angst og forvirring.

Salmetavle

NoS 570

NoS 858

S97 72

S97 71

S97 106

NoS 497

NoS 650

NoS 179

Ingebrigt Røen er sykehusprest ved St. Olavs Hospital i Trondheim. Epost: Ingebrigt.Roen@stolav.no

14. mai 2006

14. mai 2006

Prekentekest: Joh 15,10-17

Lesetekster: Jes 1,18-20; 1 Joh 4,10-16

Av Magnar Elde

Form-til oppbygningen av teksten

Lik flere steder i Joh. ev. finner vi her en konsentrisk konstruksjon. I midten står vers 11 om Jesu glede: "Dette har jeg sagt dere for at min glede kan være i dere og deres glede kan være fullkommen." I verset før berøres forholdet mellom kjærlighet og lydighet: "Hvis dere holder mine bud, blir dere i min kjærlighet"; v.10. Det samme skjer i versene etter dvs. i 12 og 14: "Dette er mitt bud at dere skal elske hverandre." Går vi lenger ut i sirkelen, ser vi det samme. Over hører vi i vers 9 om Faderens kjærlighet til Sønnen og hans kjærlighet til disiplene. Lignende tema finner vi under i vers 15: "Jeg kaller dere venner, for jeg har gjort kjent for dere alt jeg har hørt av min Far". Endelig i vers 8 tales der om å bære frukt: "Ved dette blir min Far æret, at dere bærer mye frukt." Tilsvarende i vers 16: "Jeg har utvalgt dere og satt dere til å gå ut og bære frukt". I vers 7 og på slutten av 16

omtales også bønn: "Be om hva dere vil, og dere skal få det". Og parallelt: "Da skal Far gi dere alt dere ber om i mitt navn."

Siden alt kretser om gleden og denne er koblet sammen med kjærligheten, må dette være det sentrale. Gleden begynner med Kristi komme og fullendes ved oppstandelsen. Det andre sentrale tema er kjærlighetsbudet. I funksjon fullbyrder kjærligheten den trefoldige relasjonen mellom Faderen, Sønnen og disiplene. Av dette forholdet følger vennskapet.

Innhold - for inspirasjon til preken

Logos er blitt menneske i Jesus. Det er inspirert av den jødiske tanke om Guds visdom. Ordspråkene 8,22. Den finnes fra evighet hos Gud, og gjennom den har Gud skapt verden. Sett i denne sammenheng, er det naturlig for forfatteren av Johannes-evangeliet å fremheve Sønnens fortrolighet og forening med Faderen: "Far er i meg, og jeg er i Far"; 10:34. "Jeg er det sanne vintre, og min Far er vinbonden"; 15,1. I perikopen om vintreet overføres dette til oss mennesker: "Bli i meg, så blir jeg i dere"; 15,4. Hensikten er dobbel: Å få liv og kunne bære frukt for andres skyld. Hva dette går ut på, blir konkretisert i preken-teksten 15,10-17: "Jeg har utvalgt dere og satt dere til å gå ut og bære frukt, en frukt som varer"; vers 17. Nemlig: Livet får en ved "å bli i min kjærlighet"; v. 10. Dette høres ut som Kristusmystikk; en mystisk forening med det guddommelige. Samtidig har det en historisk forankring: "Ingen har større kjærlighet enn den som gir sitt liv for sine venner". Utsagnet viser til Jesu liv som går ut på å gi liv til folk, og Jesu død hvor han gav det fullt og helt. "Dette har jeg sagt dere for at min glede kan være i dere

og deres glede kan skal være fullkommen"; v.12. Gleden springer ut av livssamfunnet med Jesus Kristus. På samme tid henger gleden sammen med å være tilknyttet andre som du gir og bærer frukt til. Da må du holde hans bud, for å få det til. Budet er ifølge Johannes kun ett: dvs. kjærlighet. "Dette er mitt bud: Dere skal elske hverandre som jeg har elsket dere"; v.12. Vårherre er altså både gave og eksempel for en slik kjærlighet.

Ved å leve i Guds kjærlighet og praktisere den ut til sine medmennesker, kvalifiserer en seg til å være Jesu venn. "Dere er mine venner hvis dere gjør det jeg befaler dere"; v.14. Dette er det samme som å tjene, bare sagt på en annen måte, samtidig som noe nytt kommer til etter som fortellingen fortsetter. Tjeneste for Gud gjør vi ved å tjene vår neste. Likevel kalles vi ikke tjenere, men venner. Hva er forskjellen, sier Jesus? Jo, en tjener utfører kommandoen blindt. En venn blir tatt med i samtalen og får vite meningen med ordren: "Jeg har gjort kjent for dere alt jeg har hørt av min Far"; v.15 Igjen viser Jesus til Ordet. Slik knytter han livets til dets opprinnelse. Han åpenbarer livet virkelighet. Meningen virkeliggjøres i det alminnelige liv. Det skjer ved å leve glad og vise kjærlighet. Dette får vi be om: "Da skal Far gi dere alt dere ber om i mitt navn"; v.17. Det skal vi gjør enda vi alt har fått det gjennom Kristi liv og gjerning: "Den fullkomne glede" og "den største kjærlighet". Vi rører her ved førsthetens gåte: Hvem kom først; høna eller egget? Jo, Gud var først! "Dere har ikke utvalgt meg, men jeg har utvalgt dere"; v.16. Det styrker vår tro og gjør vårt gudsforhold sikkert. Det er Gud og ikke menneske som har tatt første initiativ: Vi er

utvalgt av ham. Ved nå å følge ham, gjør vi vårt kall og utvelgelse fast. Vi blir motagere fra Gud og videreførere til andre. Hvilket er Guds gode vilje med menneskelivet.

Konklusjon

Utleggelsen av kjærlighetsbudet er koblet til lignelsen om Det sanne vintre. Blir vi i Kristi kjærlighet, kan vi utøve kjærlighet overfor nesten. Da passer det godt å tale om dette etter påske. For nå har det sanne vintre slått rot i vår verden. Jesus har ofret sitt liv på korset og blitt oppreist fra de døde. Gjennom ord og sakrament blir også vi innpodet som grener på stammen. Opplever vi kjærlighet og glede, kan noen få høste frukt av oss. I den spesielle forfølgessituasjonen Joh. ev. er satt inn i, er denne kjærlighet i første rekke myntet på disiplene. Men ut fra evangeliene i sin helhet, er det også tale om "å elske sine fiender" slik Jesus praktiserte og ansporer til. Vel å merke: Denne kjærligheten er ikke lovisk å forstå, men mer som et tilbud: Jeg har elsket deg; elsk du da meg!

Salmetavle

NoS 572
NoS 415
NoS 223
NoS 603
NoS 710
NoS 656
NoS 171

ar Elde er sokneprest i Balke
ar.elde@ostre-toten.kirken.no

etter påske

21. mai 2006

Prekentekest: Matt 6,6-13

Lesetekster: Dan 6,4-12; Rom 8,24-28

Av Elisabet Yrwing Guthus

Bønnens søndag

[---] *Med handflatorna sammanpressade blir min kropps form en bön, en låga Jag tänker: så är det, alla människors kroppar är böner på Guds språk [---].*

(fra Göran Sonnevis dikt "Ur Sjung för oändligheten en ny sång!" (Mozarts Tredje Hjärna, 1996))

Denne søndagen kalles gjerne *Bønnens søndag – eller Rogate* (lat.) – *be*, ref. evangelieteksten i første tekst- rekke; Joh. 16,24: "*Be (og dere skal få, så deres glede kan være fullkommen)*". Rogate var også innledningsordet i middelalderens introitus. Det finnes en gammel skikk som gikk ut på at man dagene fra denne søndagen og frem til Kristi Himmelfartsdag (rogasjonsdagene eller gangdagene) gikk i prosesjon for å be Gud bevare landet og velsigne grøden.

Fadervår

Prekentekesten denne vårsøndagen, er kanskje en av de aller mest kjente bibeltekstene for mange, og på samme tid den bønn Jesus lærte vennene sine. Mange mennesker bærer – bevisst eller ubevisst – med seg denne bønnen, og selve Fadervår-begrepet brukes i de mest forskjellige sammenhenger – tenk bare på Evert Taubes sjømannsvisen *Eldarevalsen* hvor førstereisguttene finner det klokt å lese Fadervår som

forberedelse for en brå død – eller på Fadervårs funksjon i 2.vers i *Alltid freidig*. I vår tid er det en konkret utfordring – ikke minst for alle oss som er engasjert i menighetenes trosopplæringsarbeid – å legge til rette for at Fadervår fortsatt kan være en del av den arv også moderne mennesker viderefører til kommende generasjoner. Kanskje kan denne dagen være en fin mulighet for å minne menigheten om Luthers forklaringer til bønnene i Fadervår også?

Våg å stå som Daniel

Den gammeltestamentlige teksten fra Daniels bok forteller om bønnen som en del av Daniels daglige ritualer; *”Tre ganger om dagen falt han på kne for sin Gud med bønn og lovprisning”* - slik jødisk skikk var.

Den Hellige Ånd

I Romerbrevet minner Paulus om Åndens funksjon som forbeder. Dette gir også interessante føringer og perspektiv sett i lys av kirkeåret; Kristi Himmelfartsdag og pinsen er nært forestående, og den hellige ånds funksjon i våre menigheter – og i våre liv – kan med fordel vies plass og oppmerksomhet også denne dagen.

Bakgrunnsstoff og SMS

For interessant bakgrunnsstoff og refleksjon rundt de ulike oversettelses-varianter av Fadervår; se: <http://www.bibelselskapet.no/Default.asp?search-String=Faderv%0E5r>

Og ved hjelp av ulike søkesider kan man finne at en sms-versjon av Herrens bønn kan være omtrent slik:

”Fari himln. Dur helli. Kom! M8 durule jorda som himln. Gi oss mat. Tilgi oss d

gale. Hold oss unna fristelse og d onde. Alt r ditt. Du rulr. Ærn r din. Amn!”

Evangelium - preken

Når det gjelder eksegese og øvrige kommentarer, henvises til *Nils Alstrup Dahl: Matteusevangeliet - en kommentar. Akademisk Forlag, Haugesund 1998, ss. 125-132.*

Dahl henleder oppmerksomheten mot v 9c-10 – de tre første bønnene (se under). De tre første bønnene er teosentriske og eskatologiske iflg. Dahl, og i sin kommentar vier han mye oppmerksomhet til den andre bønningen; *La ditt rike komme*. Sml. her Matt 6,33; *Søk først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere får alt det andre i tillegg.*

På *Bønnens søndag*, vil jeg bruke en stor del av prekenen til å se nærmere på Fadervår nettopp som eksempelbønn; Jesus forteller oss hvordan vi kan be. Bønningen kan deles inn som følger:

- Tiltale: Fader vår, du som er i himmelen!
 1.bønn: La ditt navn holdes hellig.
 2.bønn: La ditt rike komme.
 3.bønn: La din vilje skje på jorden, som i himmelen.
 4.bønn: Gi oss i dag vårt daglige brød.
 5.bønn: Forlat oss vår skyld, som vi òg forlater våre skyldnere.
 6.bønn: Led oss ikke inn i fristelse, men frels oss fra det onde.

Avslutning: For riket er ditt, og makten og æren i evighet. Amen.

De tre første bønnene

Hvordan skal vi be? I de tre første bønnene er fokus rettet mot Gud. Vi skal få be til en

Gud som er nær og samtidig opphøyet – som gir trygghet og som vi derfor får kalle Far. For disiplene der og da tror jeg dette må ha vært som en slags ”revolusjon”. I deres tro og tradisjon var den hellige Gud en fjern gud. For Jesu skyld får disiplene – og vi – kalle Gud Far og vi får be til Gud i tillit, tro og trygghet. Vi får be til en Gud, som, akkurat som foreldre, vet hva vi som barn har behov for, før vi ber om det.

Gudsbilde

*Denne bønnen er typisk for det gudsforholdet Jesus forkynte, sa en klok kollega da jeg spurte om innspill til teksten. Den er både opphøyet og helt nær; på jorden og i himmelen. Det er den inkarnerte Kristus som lærer oss denne bønnen fremholdt min kollega og viste til det arameiske *Abba, far* – ref. Rom 8,15. Dette gir interessante føringer i forhold til formidling av gudsbilde. Videre kan en utfordring også være å problematisere farsbegrepet som metafor, ikke bare i forhold til inkluderende språk, men også relatert til erfaring i menneskers liv. Mye er sagt om dette. Den svenske biskopen Lennart Koskinen omarbeider tiltalen i Herrens bønn slik: ”Gud Du vår andelige Fader och Moder som oppfyller oss och omsluter oss på alla sidor....” (Nya Lilla Katekesen, Verbum 1999, s.88)*

De fire neste bønnene

De fire neste bønnene i Fadervår handler om våre liv i verden; ”*Med daglig brød mener vi slikt som mat og klær, hus og hjem, arbeid, helse, gode naboer og trofaste venner, et godt styre og rett og fred på jorden*”, forklarer Luther i sin katekisme. Vi ber videre om tilgivelse og evne til selv å tilgi, vi ber om styrke til å

komme igjennom prøvelser og vi ber om å bli bevart som Guds barn.

Hva kan vi be om?

Epistelteksten fra Rom 8 minner oss om Åndens funksjon ved bønner. Paulus oppfordrer også mange andre steder i sine brev til bønn. En av de kanskje sterkeste oppfordringer finner vi i brevet til filipperne;

Vær ikke bekymret for noe, men legg alt dere har å be om frem for Gud i bønn og påkallelse med takk (Fil 4,6)

Alt vi er bekymret for og alt vi er glade for får vi legge frem for Gud. I Guds hender. Om man har dåp av barn i gudstjenesten denne dagen, kan det være en god link her til barnet som ved dåpens hellige øyeblikk legges i Guds hender.

Siste del av mai er eksamenstid for mange. Bønnens søndag gir en god mulighet til å minne slitne eksamenskandidater om at vi alle får bære alt vårt til Gud i bønn. Det vi gleder oss over og det vi gruer oss for. Det gjelder selvsagt også annen uro for andre oppgaver og utfordringer. Vi opplever ulike forhold i våre liv – på makro- og mikro-nivå. Redsel for krig og kriser. Frykt for sykdom og å miste noen vi er glade i. Sorg over samlivsrelasjonen som gikk i stykker. Skuffelse over en god venn som sviktet. Taknemlighet og glede for gode dager. Alt får vi legge frem for Gud i bønn. Og, alt rommes i Fadervår. 65 ganske små ord i vår nåværende norske oversettelse.

Kanskje kan vi også fokusere på at Jesus har gjort det enkelt for oss ved å gi oss denne bønner. Bønner har vi fått som en gave. En gave til glede og trygghet. I tillit

til at Gud hører bønn, er det gitt oss å be i Jesu navn.

Kollektbønn

Fritt oversatt fra svensk – hentet fra GUDSTJÄNST - 2 - Handbok för församlingens gudstjänster, Bokförlaget Origo 1993, s.336:

Herre, du lærte dine første disipler å be.

Lær oss også.

Svar på våre bønner, og hjelp oss å

oppdage

de svar du gir. Amen.

Øvrige liturgiske overveielser

På bønnens søndag, vil det være fint om bønn på en særlig måte blir ekstra tydelig også i høymessens liturgi.

Er det dåp av barn i høymessen, kan det være fint å minne om det hellige ansvar for bønn for barnet ved å synges en barnebønn etter dåpshandlingen.

Innledende og avsluttende klokkerbønn – slik vi kjenner den fra den ”gamle” høymesseliturgien, kan være gode bidrag denne dagen. Kanskje er dette en dag for å lese Fadervår (og ikke synges den) i nattverdsliturgien slik at alle kan delta helt i bønnen uavhengig av sangkvalifikasjoner?

Salmetavle

NoS 591

NoS 725

NoS 770 (v2

og 3.)

S97 47

NoS 718

NoS 657

S97 27

gjelder salmer kan en god å la seg inspirere av “Syng

og bønner fra den

ke” (IKO-forlaget, Oslo

ar et eget avsnitt som

n, s, 59 ff, og ellers bønner

som innledning til alle kapitler. Om man denne dagen fokuserer gudsrrike-dimensjonen, er sangen “Fordi han kom og var som morgenrøden” (nr. 93, s, 175) vel verd å inkludere på salmeseddelen.

Før videre refleksjon og inspirasjon

Nytt Norsk Kirkeblads Temanummer om Bønn, nr 8, 2001

De første kristnes bønner, Anders Frostenson,

Nye Luther Forlag, Oslo 1990

Laila Riksaasen Dahl: i morgen er det SØNDAG – Flere prekeniskisser for familiegudstjenester, 2. rekke, IKO-forlaget, Oslo 1995, ss. 44-48.

*Elisabet Yrwing Guthus
er kapellan i Holmlia menighet og
bedriftsprest/prosjektleder
i Oslo bispedømme*

E-post: kapellan.holmlia@kirken.oslo.no

Kristi himmelfartsdag

25. mai 2006

Prekentekest: Apg 1,1-11

Lesetekster: Sal 110,1-4; Ef 1,17-23

Av Nils Jøran Riedl

Et dikt

Andre Bjerkes dikt "Thomas, den vantro" lar jeg være inngangen til kommentaren denne dagen.

Sa de om meg: "Liten tro har denne bror som kalles "tvilling"? . Vi må tape brødres tillit, vi som vil *erkjenne*, vi som vil helt inn i naglegapet!

Hva vil Peters kirke bli? En kvinne! Men en menighet av menn i Østen grunner *jeg*. Når tvilens tid er inne, kjenner jeg min egen slekt på røsten!

Når de engang sprenger alle skranker, når de troende er døde for hans ord, og kolde aftentanker skyter blomster av metall i støvet,

Når de går som fisk i hav, og fugler over himlen - som de selv har lukket! - og de tror å finne hva de skjuler, og det siste morgenhåp er slukket, -

Da skal ikke brødrekretsen vrake naglegapets kjenner: tvillingbroren. da skal jeg og mine dra tilbake og de Thomas-kristne redde jorden.

Det som var og det som kommer

Midt i mellom det som var og det som kommer. Der er vi. Der var disiplene. Noen kunne se, andre fikk ikke se. Noen kjente til hva som skjedde, andre fikk bare historiene etterpå. Historien om Jesu himmelfart har levd i bilder og framstillinger siden. Et nydelig kunstnerisk uttrykk for fraværet av Jesus er tradisjonen med et fotavtrykk på toppen av noen av våre barokke altertavler.

Ingen ser det, kunstneren har laget det. Jesus har vært her og er ikke her mer, men han har satt sitt spor. Et liturgisk uttrykk som har fulgt den kristne tradisjonen er at denne dagen – 40 dager etter påske, så slukkes påskelyset. Et symbolsk uttrykk for at avstanden blir større. Tradisjonen med å feire dagen oppstod så vidt vi kjenner til på 300-tallet, og siden har vi gjort det, syklusen som begynner med askeonsdag 40 dager før påske og markerer overgangen til det som igjen skal bringe oss nærmere Gud: Den Hellige Ånd.

Himmelreiser og englebud

Religionshistorisk er det enkelt å plassere historien om Jesu himmelfart i forhold til andre tradisjoner hvor guddommen eller guddommelige personer rykkes opp og vekk. Vi må anta at Lukas som forfatter av Apostlenes gjerninger er påvirket av dette materialet. Koplingen til Lukas 24 er en ting, også slik vi kjenner det fra Markus 16, 9-20. Himmelfartfortellinger kjenner vi både fra gammeltestamentlige og hellenistiske tradisjoner. Det er to typer av slike fortellinger. Himmelreiser og bortrykkelser. Himmelreisene er knyttet til "sjelelige" hendelser, der et menneskes sjel foretar en reise i "de himmelske regioner". Det er ikke dette vi har med å gjøre her. Bortrykkelse er mer nærliggende. Vi finner skildringer av Elias himmelfart påfølgende steder: 2. Kong. 2,1-18; Syr. 48,9.12; 1. Makk. 2,58; 1. Henok 93,8 m.fl. Lignende tradisjoner finnes også om Henok, 1. Mos. 5,24; Syr. 44,16; 1. Henok 70f og om greske og romerske stormenn, som Platon, Aristoteles og Augustus. I disse tilfellene er hendelsene beskrevet utenfra, fra tilskuernes ståsted, se feks 2. Kong. 2,1-18. Lukas bygger på denne tradisjonen og

skildrer hendelsene på enklest mulig måte. Hovedvekten hos han ligger imidlertid på disiplenes bevitnelse av himmelfarten og på englenes tolkning av den.

På en måte oppfatter jeg denne fortellingen som et forsøk på å gi legitimitet til den aktiviteten som disiplene nå har begynt på, etter at Jesus ikke lenger er mellom dem. Ordet bevis som vi finner i v. 3 (tekmerion - bevis), bidrar i følge eksegetene også til å understreke troverdigheten i disiplenes opplevelser.

I det dette skriftet skrives, er allerede kristendommen som tro spredt godt ut over Palestina og områdene der Jesus selv gikk omkring. Vi er i en gryende fortelling om en kirke som prøver å finne sin identitet. Legitimiteten knyttes også her til at det kommer hvitklede menn (engler), slik de også har vært "vitner" og gitt legitimitet til andre hendelser i Jesu liv: Dette gjelder særlig avgjørende punkter i Jesusfortellingen: Det handler om bebudelse- og fødselstradisjoner, Matt. 1-2; Luk. 1-2, fristelsesfortellingene, Matt. 4,11; Mark. 1,13, oppstandelsestradisjonene, Matt. 28,2.

Mellomrommet

Det har oppstått et mellomrom etter Jesus. Han kom. Han var her. Han gjorde sitt og ble borte igjen. Hva nå? Et nytt budskap har spredd seg. En ny tenkning har blitt synlig som en tro for en gruppe mennesker som så prøver å tolke og tenke, finne ut av og etablere en ny virkelighet på bakgrunn av det som har skjedd. Apostlenes gjerninger befinner seg i mellomrommet. I tiden mellom det som hadde skjedd og en gryende erkjennelse av at noe nytt er på

gang. Det er akkurat her vi er og. Avstanden er større, men utfordringen er den samme: Vi har fått overlevert en historie som vi skal forsøke å tolke og gjøre til vår.

Jeg tok med et dikt innledningsvis om Thomas i dag. Som et uttrykk for den skepsis jeg kjenner jeg også møter disse tekstene med. Thomas er et sted vi også kjenner oss, vil jeg tro. Han måtte se for å tro, en smule usikkerhet og undring var nødvendig for ham. Det er ofte slik, også i våre møter med de vanskelige tingene.

Jesu himmelfart er en vanskelig ting. På et nivå er det ikke vanskeligere enn andre fortellinger som innebærer noe overnaturlig, men det skaper en distanse likevel. En distanse som jeg føler jeg må forholde meg til, fordi jeg i møte med denne teksten befinner meg på et nivå som går utover det jeg klarer å forestille meg, og det jeg klarer å gjøre til mitt eget. Ikke minst fordi himmelfarten bærer i seg noe som definitivt må kunne betegnes som noe overnaturlig. Det er også noe som handler om å se Jesus igjen på "samme måte" som utfordrer meg. Bildene har jeg jo: Kunsthistorien har framstilt dette på svært mange måter, så sånn sett så er det ikke forestillingen i og for seg som er problemet. Men det er at dette faktisk skal finne sted på en måte som jeg kan identifisere som er problematisk for meg. Det er derfor nyttig å se på hva som er

knyttet sammen med fortellingen om en himmelfart.

En ånd – og våre erfaringer

Prekenteeksten er todelt denne Kristi-himmelfartsdagen. Løftet om Den Hellige Ånd innleder teksten. Dernest knyttes det an til historien om at Jesus ble borte.

Historien om Jesu himmelfart er myteomspunnet og hører hjemme i en genre som går utpver det vi kan erfare. Men det var noe som var, og noe annet kommer. Det er noe annet som er vår virkelighet. Det varnoe annet som var virkeligheten også når denne teksten ble skrevet. Vi forholder oss, som forfatteren av dagens tekst, til en virkelighet fylt av troen på at Gud er større enn boksene vi putter våre tanker om Gud inn.

Vår tro blir til og formes av en tillit til at Gud virker og handler, lærer og utvikler, gir oss nye spor og nye veier å gå gjennom at det er en Livgivende ånd som virker gjennom det vi erfarer også i dag. Vi er i samme situasjon som de som var mottagere av dette skriftet første gangen. Rett nok hadde de stadig ”sannhetsvitner”, men endringen var påfallende: De var over i en tid da de måtte tolke det de hadde hørt og sett. Akkurat som vi kan det. Det handler mye for meg om muligheten til å stole på og se tegnene vi har rundt oss stadig, at det er bevegelse, at det er nye muligheter alltid: Det er troen på at Gud er tilstede i vår bevegelige verden. Både for å lede oss, gi impulser og bringe oss nærmere både oss selv og hverandre – som er det vi har som

”arbeidsredskap”. Ånden er ikke utenpå det vi kan erfare. Det er Ånden som bærer våre erfaringer fram og gjør det til tro og tillit i dag. Tillit til at det er verdt å satse på at Jesusfortellingen holder, selv om det er mange ting ved den som innebærer at vi må forholde oss til et annet sted enn vårt eget.

Forslag til kollektbønn

Far, du som er i det høye og det lave, du som gav oss Din Ånd som skulle veilede oss til sannheten og gi oss å forstå, vi takker for at troen på Kristus som ble tatt til deg, stadig kan gi oss mot i arbeidet for en verden preget av din omsorg, nærhet og tillit gjennom det arbeidet du ber oss gjøre, inntil ditt rike fullendes i Kristus, med Ånden som sammen med deg lever og råder, en sann Gud fra evighet og til evighet.

Salmetavle

NoS 332
NoS 205
NoS 210
NoS 110
NoS 202
NoS 479

*Nils Jøran Riedl er studentprest ved
Universitetet i Oslo
Nils.riedl@teologi.uio.no*

Believing in Preaching: What Listeners Hear in Sermons Chalice Press 2005

For å utvikle seg som forkynnere har mange prester hatt hjelp av bøker i homiletikk skrevet av prester. Dette er derimot en bok der amerikanske forskere (M. A. Mulligan, D. Turner-Sharazz, D. Ottoni Wilhelm, R. J. Allen) har gått til tilhørere i benkeradene og spurt hva de sitter igjen med etter å ha hørt preker. Resultatet ble 4 bøker, hvor denne er den tredje i serien. De andre heter: “Listening to listeners”, “Hearing the sermon” og “Lessons from the laity”.

263 personer fra 28 ulike menigheter i USA ble intervjuet om hva de opplever hemmer eller fremmer budskapet i prekenen. Undersøkelsens formål er å hjelpe prester til å reflektere over egen forkynnelse og stimulere til teologisk fornyelse.

Boken er lettlest. Språkføringen er god. Hvert kapittel er bygd opp med gjengivelse av svar fra undersøkelsen, en analyse av svarene og råd til prester ut fra svarene. Boken tar for seg ti tema. Temaene og spørsmålene stilt til informantene er nyttige til å tenke igjennom for oss når vi preker.

Hvordan forstår tilhørerne formålet med prekenen: Hva tror du Gud gjør når presten preker? Hva tror du folk håper vil skje som resultat av prekenen? Hva gjør prekenen i din menighet som ikke andre aktiviteter kan?

Bibelens rolle i forkynnelsen.

Prekenfremførelsen: Hvilke bevegelser som presten gjør på prekestolen skjerper din oppmerksomhet?

Tilhørernes relasjon til presten: Fortell meg om en prest som forkynte godt og hva du likte ved henne eller ham?

Utfordringer med å preke: Har noen tema for eksplosiv kraft til å taes opp på prekestolen?

Følelsens betydning for forkynnelsen: Kan du fortelle om en preken som beveget deg? Hva var det i prekenen som rørte deg følelsesmessig?

Guds forhold til prekenen: Hva tror du Gud gjør under prekenen?

Tilhørernes reaksjon på ulike prekentyper: Hvordan reagerer tilhørerne på en preken, ved tanker, følelser eller handlinger?

Forkynnelse og det religiøse mangfoldet i menigheten: Når er en preken betydningsfull for deg?

Som en appetittvekker vil jeg nevne at informantenes svar er ikke opplagte og analysen er god. Hvert kapittel oppsummeres med gode råd til prester. Igjen synes jeg spørsmålene er verdt å gjennomtenke: Jeg trekker fram noen eksempler: Tror du på din egen preken? Hvilke spørsmål og sosiale tema er mest viktige for din menighet? Hva hindrer eller hjelper din menighet dersom du tar opp et kontroversielt tema på prekestolen? Hvordan kan vi best fremføre prekenen slik at det levende ord engasjerer tilhørerne?

Boken redegjør for hvordan man formelt eller uformelt kan gjøre en lignende undersøkelse i sin menighet Boken anbefales.

Boken er meldt av Anne Berit Nystad